

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

Språkval i grundskolan

- ett ämne för specialpedagogik?

Christin Hanstad Simonsson

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Specialpedagogiska programmet, SPP600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt/2015
Handledare:	Joanna Giota
Examinator:	Marianne Molander Beyer
Rapport nr:	VT15 IPS25 SPP600

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	Specialpedagogiska programmet, SPP600
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	Vt/2015
Handledare:	Joanna Giota
Examinator:	Marianne Molander Beyer
Rapport nr:	VT15 IPS25 SPP600
Nyckelord:	Moderna språk, språkval, extra anpassning, särskilt stöd och differentiering

Syfte:

Denna studie ämnar belysa problematiken kring språkvalen/moderna språk ur ett generellt och ur ett specialpedagogiskt perspektiv utifrån rektorers synvinkel. Studien tar sin utgångspunkt i hur fyra skolor inom samma kommun organiserar ämnet språkval/moderna språk och hur deras rektorer uppfattar ämnet språkval. De frågor som studien ämnar belysa är:

- Hur uppfattar eller tänker rektorerna kring ämnet språkval, då det gäller organisationen av ämnet??
- Hur organiserar skolorna undervisningen i språkval?
- Vilka möjligheter och vilka dilemman anger rektorerna när det gäller organisationen av språkvalet?
- Hur ser de eventuella extra anpassningarna ut i de moderna språken?

Teori: Teorier och perspektiv som berörs i denna studie är dels det sociokulturella perspektivet vilket kopplas till lärande, utveckling, identitet i förhållande till kommunikativa resurser i ett socialt sammanhang. Dels specialpedagogik som forskningsområde och praktik, samt teorier kring differentiering.

Metod: Studien är en kvalitativ studie med strukturerade intervjufrågor. Med den filosofiska inriktningen hermeneutik som grund.

Resultat: Resultatet visar att det finns skillnader i hur skolorna väljer att organisera ämnet språkval/moderna språk. Samtliga skolor erbjuder språkval från och med årskurs 6, men det finns skillnader i vilka språk som erbjuds. Ett par av skolorna erbjuder eleverna att läsa engelska som språkval redan i sexan. Tre av skolorna erbjuder eleverna att läsa ett av språken franska, spanska eller tyska. Medan den fjärde skolan erbjuder franska, spanska eller engelska, på den sist nämnda skolan är det dock en stor andel av eleverna som läser modersmål. Två av skolorna uppger att det görs extra anpassningar i moderna språk, medan de andra två menar att det inte fungerar tillfredställande. Studien visar i enlighet med olika rapporter inom ämnesområdet, att det finns ett behov av att språkval i form av engelska, svenska och svenska som andra språk, som ett komplement till moderna språk. Men att elevgruppen som inte läser ett modernt språk bör kunna minskas. Sammanfattningsvis visar studien att det finns en del problematik som berör ämnet språkval/moderna språk, som går att relatera till specialpedagogiken. Det finns på nationellnivå, men även inom EU en strävan efter att alla elever ska få möjlighet att förutom sitt modersmål få tillägna sig ytterligare två språk. Det finns i dagens grundskola en stor grupp elever som blir utan den möjligheten. Dessutom får de elever som varken läser moderna språk eller modersmål, ett betyg mindre och missar således viktiga meritpoäng inför gymnasievalet.

Förord

”Lärandets problem kan aldrig lösas, det kan bara bearbetas mer eller mindre framgångsrikt. Våra föreställningar om lärande ändras både som en funktion av trycket utifrån och av debatt och erfarenheter inom de egna institutionella ramarna. Utvecklingen rymmer både kontinuitet och förändring, både nyheter och återuppfunna hjul /.../ Det skadar därför inte att ibland med ett kritiskt öga granska de bilder av lärande och kunskap som cirkulerar i alla de diskussioner som rör dessa teman.” (Säljö, s 88, 2003)

Jag har långt innan jag gick min lärarutbildning och således denna specialpedagogiska utbildning funderat över detta med språkval. Under min tid som lärare, men även reflektioner jag gjort utifrån andra möten med språkvalsproblematiken t.ex. genom mina egna och mina fosterbarns skolgång, samt vänner och bekantas tonåringars språkval, har jag mötts av en icke fungerande verksamhet, där SvEn-grupperna varit stora, fyllda av elever i behov av stöd, av låg pedagogisk kvalitet, ofta ledda av lärare utan behörighet i ämnet. Detta i motsats till de elever som tillgodogör sig ett språk, får möjligheten att utveckla detta, vilket leder till större möjligheter i både yrkeslivet, genom en utökad arbetsmarknad och privatlivet, vid t.ex. resor. Men dessa uppfattningar är dock bara mitt eget tyckande och tänkande. Tack till min förstående och stöttande familj! Tack till min handledare Joanna Giota för att du delat med dig av din kunskap och visdom!

Innehållsförteckning

Abstract

Förord

Innehållsförteckning	1
1. Inledning.....	3
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4
1.2 Begreppsdefinition.....	4
2. Litteraturgenomgång.....	6
2.1 Språkval i grundskolan.....	6
2.2 Skolinspektionens rapport - Moderna språk.....	7
2.3 Språkval svensk/engelska i grundskolan en genomlysning.....	9
2.4 "Utbildning 2010"	10
2.5 Nyckelkompetenser för livslångt lärande.....	11
2.6 Kursplan och kommentarmaterial till grundskoleämnet Moderna Språk.....	11
2.7 GERS – Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning.....	12
3. Teori.....	14
3.1 Teoretisk bakgrund.....	14
3.1.1 Specialpedagogikens betydelse för praktiken.....	14
3.1.2 Differentiering.....	14
3.2 Teoretisk ansats.....	18
3.2.1 Sociokulturellt perspektiv.....	18
3.2.2 Specialpedagogik.....	18
3.2.3 Specialpedagogiska perspektiv.....	19
4. Metod.....	21
4.1 Metodval.....	22
4.3 Urval och bortfall.....	22
4.4 Generaliserbarhet.....	23
4.5 Genomförande.....	23
5. Etisk hänsyn.....	23
6. Resultat och analys.....	24
6.2 Skola A.....	24
6.2.1 Sammanställning av intervju med Rektor A.....	24
6.3 Skola B.....	26
6.3.1. Sammanställning av intervju med Rektor B.....	26
6.4 Skola C.....	28
6.4.1 Sammanställning av intervju med Rektor C.....	28
6.5 Skola D.....	29
6.5.1 Sammanställning av intervju med Rektor D.....	29
6.6 Analys av resultat.....	30
6.6.1 Andelen elever som läser moderna språk på respektive skola.....	30

6.6.2 Extra anpassningar i språkvalen.....	31
6.6.3 Möjligheter och dilemman kring organisationen av språkval	31
7. Diskussion.....	33
7.1 Metoddiskussion.....	33
7.2 Resultatdiskussion.....	33
7.2.1 Andelen elever som läser moderna språk.....	33
7.2.2 Organisationen av språkval.....	33
7.2.3 Extra anpassningar och särskilt stöd.....	34
7.2.4 Språkval - Möjligheter och dilemman.....	35
8. Avslutande reflektioner.....	38
8.1 Framtida forskning.....	40

Referenslista

Bilagor

1. Inledning

Syftet med studien är att lyfta upp hur olika grundskolor väljer att organisera ämnet språkval/moderna språk och problematisera detta ur ett både ett generellt och ur ett specialpedagogiskt perspektiv. Det finns ett antal utredningar, granskningar och studier kring fenomenet språkval i grundskolan, men få om än inga som är sedda genom specialpedagogiska glasögon. Resultat av Skolinspektionens kartläggning av moderna språk (Rapport 2010:6), samt Tholin och Lindqvist (2009) *Språkval svensk/engelska på grundskolan - en genomlysning*, visar att de elever som "väljer" språkval SvEn ofta är de som av olika anledningar har svårt att nå skolans kunskapskrav. Det som skiljer språkvalet moderna språk från grundskolans övriga ämnen är att det inte är obligatoriskt att läsa ett modernt språk. Skolverket (2010) påpekar att de i de övriga ämnena inte finns några andra alternativ till exempel byte till ett annat ämne. Varför finns möjligheten att kunna hoppa av ett språkval/moderna språk? Det är just denna "möjlighet" som gör språkvalet intressant ur ett specialpedagogiskt perspektiv. Är detta en fråga om differentiering?

I EU har man i utbildningsmål, samt den gemensamma referensramen kring nyckelkompetenser, vilka harmoniserar med skolverkets mål och visioner kring språkliga kompetenser och livslångt lärande, fastslagit att språklig kompetens är viktig för så väl individen som för samhället. I kursplanen för moderna språk står följande:

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Kunskaper i flera språk ökar också individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv. (Lgr11, s.76)

En fråga som kan ställas är hur lärandet kan bli livslångt om vissa elever skulle bli hindrade redan i starten eller inte får möjlighet att utveckla en mångsidig språklig kompetens. De elever som inte får chansen att tillägna sig ytterligare ett språk, förlorar även ett betyg och viktiga meritpoäng inför gymnasievalet. Vems är ansvaret för att vissa elever blir utan möjligheten att läsa ett modernt språk?

En problematisering som kan göras är huruvida detta skolämne är egentligen en fråga om nivågruppering och differentiering. Frågan är hur stödet ser ut och om det görs några extra anpassningar i moderna språk. Kan det vara så att de extra anpassningarna och det särskilda stödet uteblir i och med att eleven kan "välja" att inte läsa ett modernt språk? Enligt Skolinspektionen (2010) gör skolorna inte tillräckligt för att stödja och motivera de elever som funderar på att hoppa av. De menar att undervisningen i större utsträckning behöver anpassas till elevernas skilda förutsättningar och behov. Tholin och Lindqvist (2009) ställde frågan om vem som initierar ett byte av språk och kom i sin studie fram till att det oftast inte är lärarna i svenska eller engelska som uppmanar elever att byta språkval, utan att det i högre grad är lärarna i moderna språk. I och med detta tolkar författarna svaren att behoven av extra stöd i svenska och engelska mer som retorik än ett verkligt behov för stora grupper av elever. Giota, Berhaun och Emanuelsson (2013) påpekar att det finns ett flertal studier som visar nivågrupperingens negativa effekter, då i synnerhet för de svagpresterande eleverna. Författarna anser att man inte diskuterar vad skolan har för behov av att skilja ut "problemelever" eller elever som "inte hänger med de övriga i klassen" och vad detta får för konsekvenser för dessa elevers liv, då i synnerhet i ett långtidsperspektiv.

Skolinspektionen (2010) kommer i sin rapport fram till att det finns elever som avråds från att börja läsa ett modernt språk, samt språklärare som råder vissa elever att avbryta sina studier,

då eleven anses ha väldigt svårt för språket eller om eleven har svårigheter i svenska och eller engelska. Samtidigt bedömer Skolverket (2010) att det finns många elever som läser svenska/engelska, svenska eller engelska som skulle kunna klara av studierna i ytterligare ett språk. Är det bara vissa elever som klarar av att studera språk? Hur tar grundskolan tillvara på den språkliga mångfald som finns hos våra elever?

1.1 Syfte och frågeställningar

Denna studie ämnar belysa problematiken kring språkval/moderna språk ur ett generellt och ur ett specialpedagogiskt perspektiv utifrån rektorers synvinkel. Studien tar sin utgångspunkt i hur fyra skolor inom samma kommun organiserar ämnet språkval/moderna språk och hur deras rektorer uppfattar ämnet språkval. De frågor som studien ämnar belysa är:

- Hur uppfattar eller tänker rektorerna kring ämnet språkval, då det gäller organisationen av ämnet?
- Hur organiserar skolorna undervisningen i språkval?
- Vilka möjligheter och vilka dilemman anger rektorerna när det gäller organisationen av språkvalet?
- Hur ser de eventuella extra anpassningarna ut i de moderna språken?

1.2 Begreppsdefinition

Här nedan följer en definition av några viktiga begrepp som är återkommande i studien.

Språkval

Lagar och förordningar kring språkval i grundskolan

Enligt Skollagen (2010:800) ska undervisningen i grundskolan omfatta 16 ämnen och därutöver ska det även finnas språkval, samt för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning även modersmål. Angående ämnet språkval säger skolförordningen (2011:185) följande:

Språkval

5 § Enligt 10 kap. 4 § skollagen (2010:800) ska det finnas språkval.

Huvudmannen ska som språkval erbjuda minst två av språken franska, spanska och tyska.

Huvudmannen ska sträva efter att därutöver erbjuda andra språk som språkval.

6 § En elev får i stället för ett språk som erbjudits enligt 5 § välja något av följande språk som språkval:

1. det språk som eleven ska erbjudas modersmålsundervisning i,
2. svenska eller svenska som andraspråk under förutsättning att eleven i övrigt får undervisning i svenska eller svenska som andraspråk,
3. engelska, eller
4. teckenspråk.

7 § Huvudmannen är inte skyldig att anordna undervisning i ett språk som erbjudits som språkval enligt 5 § andra stycket eller 6 § om färre än fem elever väljer språket. Detta gäller dock inte om det språk som avses i 6 § 1 är ett nationellt minoritetsspråk.

Moderna språk

Moderna språk som begrepp används bland annat i grundskolans och gymnasieskolans kursplaner gällande i första hand franska, spanska och tyska. Kursplanen för moderna språk kan också gälla andra språk som det ges undervisning i; exempelvis italienska, arabiska, ryska eller finska, dock inte i engelska eller svenska. Begreppet moderna språk används också som motsats till de så kallade klassiska språken; latin och grekiska. (Skolinspektionen 2010, s.12)

Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning - (GERS)

Överensstämmelsen mellan de 7-stegen/ nivåerna och betyget E (Persson, Rudin & Stenberg 2011 s.74).

Steg	1	2	3	4	5	6	7
GERS	A1.2	A 2.1	A2.2	B1.1	B1.2	B2.1	B2.2
Engelska		Åk 6		Åk 9	ENG 5	ENG 6	ENG 7
Moderna språk	Åk 9 Elevens val	Åk 9 Språkval					

Bland annat hänvisar Skolverket (2011) till dessa steg/nivåer i sina åtgärdsförslag gällande språkval/moderna språk (Dnr U2010/4019/S).

Extra anpassningar och särskilt stöd

1 juli 2014 förändrade regeringen lagstiftningen (SKOLFS 2014:40) för att arbetet med åtgärdsprogram kraftigt skulle minskas. Tanken var att lärarnas administrativa arbete skulle minska så att mer tid kunde läggas på undervisningen (Utbildningsdepartementet 19 februari 2014). De menade att i arbetet med åtgärdsprogram (ÅP) som pågick innan lagändringen fanns en risk att fokus hamnade på dokumentation istället för det stöd eleven behövde.

De nya reglerna skulle innebära ett nytt sätt att se på stödåtgärder:

Extra anpassningar är stödinsatser av mindre ingripande karaktär (Skolverket, 2014), som är möjliga för lärare och övrig skolpersonal att genomföra inom den ordinarie undervisningen. Att under ett par månader få visst stöd av speciallärare eller särskilt läromedel räknas som extra anpassning, då behövs ÅP inte skrivas. Det behöver inte heller fattas något formellt beslut för denna typ av insats.

Särskilt stöd ges när extra anpassningar inte räcker till (Skolverket, 2014), då ska elevens behov utredas och ÅP upprättas. Särskilt stöd beslutas av rektorn och kan som tidigare överklagas. Detta stöd har en mer ingripande karaktär som oftast inte kan genomföras av lärare och övrig skolpersonal inom den ordinarie undervisningen. Särskilt stöd kan t ex vara en elevassistent eller enskild undervisning.

2. Litteraturgenomgång

Här nedan följer dels en genomgång av rapporter och kartläggningar som berör ämnet språkval; som genomförts på nationell nivå, dels mål och visioner kring språk och språkligkompetens på både nationell och internationell nivå. Samt texter som behandlar teorier kring undervisning och bedömning av främmande/moderna språk. Men även utdrag ur lagar och förordningar som berör det aktuella ämnet.

2.1 Språkval i grundskolan

Skolverket fick 2010 av regeringen uppdraget att kartlägga och föreslå åtgärder för att få fler elever att välja moderna språk som språkval och för att utveckla språkvalet svenska/engelska. Skolverket (2011) påpekar att

Språkkunskaper är av stor betydelse för Sverige och vikten av dessa betonas både nationellt och internationellt genom det samarbete som sker främst i EU:s regi. EU-kommissionen har satt upp som mål för språkinlärning att alla medborgare förutom sitt modersmål ska få tillfälle att lära sig ytterligare två språk. I Sverige ger språkvalet i grundskolan eleverna den här möjligheten. (Dnr U2010/4019/S s.1)

Skolverket (2011) bedömer att det finns många elever som läser svenska/engelska, svenska eller engelska som skulle kunna klara av studierna i ytterligare ett språk. De påpekar även att det finns varierande tolkningar av de regelverk som gäller för språkval på lokal nivå.

Kunskapskraven för ett godkänt betyg i moderna språk är satta så att det är rimligt för de flesta elever att nå målen på samma sätt som i alla andra obligatoriska ämnen. Också vad gäller grundskolans övriga ämnen förekommer att elever inte uppnår målen, vilket ändå inte föranlett att ämnena inriktats på något annat, exempelvis praktiskt område.(s.1)

De åtgärder som skolverket föreslår är följande:

Betyg i steg 1 i moderna språk

Elever som inte fått ett godkänt slutbetyg inom ramen för språkvalet i moderna språk ska ha möjlighet att få betyg i steg 1 (se tabell s.5), om målen för detta steg har uppnåtts (Ibid.). Meningen med förslaget är att ge fler elever möjlighet att få slutbetyg i moderna språk, för att sedan kunna läsa språket på gymnasiet.

Förändringar av alternativen till moderna språk

Skolverket (2011) har även förslag kring förändringar som gäller de alternativ till moderna språk som erbjuds inom ramen för språkvalet.

Förändringsförslagen gäller både innehåll och elevgrupper dessa alternativ riktar sig till. Skolverket anser att kombinationen svenska/engelska inte ska erbjudas av skolorna. Kombinationen saknar stöd i förordning och Skolverkets analys av kombinationen bekräftar den problembild som ett flertal empiriska studier visar på beträffande målgrupp, innehåll och syfte med ämneskombinationen. (s.2)

Alternativen *svenska och svenska som andraspråk* ska avgränsas så att det endast ska ges till elever som riskerar att inte klara målen i svenska eller svenska som andraspråk (Skolverket, 2011). Men att betyget fortsatt ska ges som en del av det ordinarie ämnet. Dessutom föreslår Skolverket (2011) att dessa elever ska ges möjlighet att läsa ett modernt språk på steg 1- nivå i årskurserna 8 och 9, vilket skulle ge eleverna möjlighet att pröva studier i moderna språk, samt ges möjlighet att läsa språk på gymnasienivå.

När det gäller *engelska* som språkval ska det endast erbjudas av skolorna i form av engelska för nybörjare och fram till steg 2. Skolverket (2011) menar att språkval engelska är avsett för elever som inte tidigare har läst, eller har läst mycket litet engelska. Även dessa elever ska få möjlighet att läsa ett modernt språk på steg 1-nivå i årskurserna 8 och 9 och få betyg i ämnet. På samma sätt föreslås att alternativet att läsa *modersmål* inom ramen för språkval ska kvarstå, men att även dessa elever ska kunna läsa ett språk på steg 1-nivå. Dessa åtgärdsförslag kräver dock ändringar i förordningen för att det ska bli möjligt. Skolverket (2011) vill också att *teckenspråk för hörande* och *teckenspråk* för elever som tillhör specialskolans målgrupp fortsättningsvis ska erbjudas som alternativ inom ramen för språkvalet.

Ett utvecklingsuppdrag till Skolverket

Skolverket (2011) har uttryckt en önskan om att regeringen ska ge verket i uppdrag att genomföra utvecklingsinsatser för att stärka språkvalet. Dessa insatser skulle omfatta information om språkvalet, en nationell kompetensutvecklingsinsats för lärare i moderna språk och stimulans till skolhuvudmän för ett större utbud av moderna språk, samt stödinsatser för att främja och intensifiera skolornas internationella samarbete. Dessutom anser Skolverket (2011) att elever har rätt till stöd i moderna språk och att skolornas uppföljning av språkvalet ska stärkas. Skolverket (2011) menar att skolan har en skyldighet att följa upp och utvärdera språkvalet, t.ex. elevgenomströmning och måluppfyllelse, och att vidta åtgärder för att främja lärande och utveckla undervisningen.

2.2 Skolinspektionens rapport - Moderna språk

Rapporten (2010:6) presenterar resultatet av skolinspektionens granskning av moderna språk. Granskningen omfattar 40 skolor i 35 kommuner. Men på de skolor som omfattas av rapporten sker många avhopp/byten till språkval svenska och engelska bland de elever som valt att läsa något av de moderna språken franska, spanska eller tyska. Rapporten visar att enligt statistik på riksnivå under de tio senaste åren, är det i genomsnitt 60 procent av årskurs 9 som läser ett modernt språk och andelen elever som läser antingen kombinationen svenska/engelska, svenska eller engelska är cirka 30 procent.

Enligt rapporten gör skolorna inte tillräckligt för att försöka motivera och stödja de elever som vill avbryta sina språkstudier i moderna språk. Skolinspektionen (2010) påpekar att många skolor för statistik över hur många elever som väljer att hoppa av sina studier i moderna språk, men att det sällan görs några analyser kring avhoppet i syfte att minska dem. Enligt rapporten kopplas ofta orsaken till eleven i form av vilja, bakgrund och förkunskaper. Skolorna relaterar inte avhoppet till undervisningens innehåll och genomförande menar Skolinspektionen (2010). Av de granskade skolorna är det enligt rapporten inte någon som systematiskt följer upp och analyserar orsaken till avhoppet i syfte att kunna vidta åtgärder för att nå ett ökat deltagande.

I vissa fall förefaller det som om både lärare och elever ser möjligheten att hoppa av studierna i moderna språk som en utväg. En orsak till att elever avbryter är att undervisningen blir för svår och att de inte får den hjälp de behöver. Det finns exempel på att en del av dessa elever till och med får rådet av sin lärare att avbryta. Vi har också stött på lärare som i princip räknar med att en viss andel av eleverna kommer att hoppa av och lärare som upplever en lättnad när vissa elever försvinner från gruppen. (s.7)

Det är endast ett fåtal rektorer och lärare som i samtal med Skolinspektionen reflekterar över sambandet mellan avhopp och undervisningens innehåll och genomförande. På övriga skolor hänvisar rektorer och lärare avhoppet till elevernas inställning, förmåga och vilja att ta till sig undervisningen, i vissa fall pekas även elevernas bakgrund och hemförhållanden ut som bidragande orsaker. Enligt rapporten gör de granskade skolorna inte tillräckligt för att stödja och motivera de elever som funderar på att hoppa av. Skolinspektionen (2010) menar att undervisningen i större utsträckning behöver anpassas till elevernas skilda förutsättningar och behov.

De flesta skolor som granskats har liknade rutiner kring språkvalsbytet. Eleven som önskar ett byte har ett samtal med avlämnade lärare och fyller i en blankett som ska undertecknas av målsman. Formellt beslut om bytet tas av rektor. Ibland sker även samtal med Studie- och yrkesvägledare och rektor. På vissa skolor kallas målsman till ett gemensamt samtal där de flesta skolor informerar om systemet med extra meritpoäng inför ansökan till högskolestudier. Men i rapporten påpekas att denna rutin inte verkar vara något framgångsrikt koncept då de menar att det inte finns många exempel på att samtalen har något inflytande på elevens beslut. Skolinspektionen (2010) påpekar att elevens intresse och motivation till fortsatta studier måste fångas upp tidigare och att det är viktigt att undervisningen måste anpassas efter elevernas skilda förutsättningar och behov.

I rapporten framkommer att det finns elever som avråds från att börja läsa ett modernt språk, samt språklärare som råder vissa elever att avbryta sina studier. Då eleven anses ha väldigt svårt för språket eller om eleven har svårigheter i svenska och eller engelska. Några rektorer och lärare uppger i intervjuer att det för en del lärare är en lättnad när vissa elever slutar och att det är först när elevgruppen minskat och endast består av elever med goda förutsättningar som det fungerar att undervisa. En viktig fråga i granskningen var att ta reda på om stöd ges till de elever som befarsas att inte nå målen i moderna språk. Av de 40 granskade skolorna var det endast tre som enligt Skolinspektionen (2010) gav elever särskilt stöd i moderna språk. Vid de andra skolorna försökte lärarna i och för sig ge stöd till elever som behövde inom ramen för klassrumsundervisningen, men att de lärare som hade gruppstorlekar på över 20 elever menade att det inte fanns möjlighet att fullt ut rätta till.

Granskningen pekar på att en vanlig orsak till avhoppet i moderna språk är att eleverna upplever undervisningen är för svår och att de inte får någon hjälp. Ett antal skolor rekommenderar elever med svårigheter i moderna språk att avbryta sina studier, oftast har dessa elever även svårigheter i svenska eller engelska. Dessa elever hänvisas till språkvalet svensk/engelska. Rapporten påpekar att det enligt skollag och grundskoleförordning är elevens rätt till särskilt stöd inte begränsat till vissa ämnen utan gäller alla ämnen, så även moderna språk. Vid intervjuer med lärare upplever Skolinspektionen att förvåning är en vanlig reaktion hos lärare när frågor om möjligheter till stöd i moderna språk, enligt Skolinspektionen (2010) är det många lärare som inte reflekterat över att möjligheten skulle finnas och därför inte tagit upp frågan med skolledningen. Flera av de granskade skolorna har fokuserat på svenska, engelska och matematik och de stödsatser som sätts in omfattar i första hand dessa tre ämnen. Språkvalet svensk/engelska används då just som ett stöd i

svenska och engelska och ibland även som stöd i matematik.

Enligt rapporten är utgångspunkten för många skolor att det endast är elever som behöver mer tid för svenska och engelska som ska välja det språkvalsalternativet. Men det finns elever som väljer detta alternativ av andra skäl som till exempel frigöra tid för att satsa på andra ämnen. Vid granskningen visades det att elevgrupperna i svenska och eller engelska är relativt stora, mellan 25-30 procent av skolornas elever. Men på vissa skolor var det mer än 60 procent som läste svenska eller engelska inom ramen för språkvalet. Skolinspektionen (2010) vill i rapporten påpeka att de inte gått in djupare på just språkvalet svensk/engelska. De har dock noterat att verksamheten omfattar en stor andel elever och att målet och syftet ofta är otydligt såväl för elever, lärare och skolledare. Skolinspektionen (2010) lyfter i sin granskning även upp att det enligt grundskoleförordningen ska vara möjligt för elever att välja sitt modersmål, svenska som andraspråk eller teckenspråk inom ramen för språkvalet. De har då funnit att det vid några av skolorna är en ganska stor andel av eleverna som har ett annat modersmål än svenska som läser svenska som andra språk. Däremot är det ovanligt att elever läser sitt modersmål inom ramen för språkval och teckenspråk förekommer i princip inre alls.

2.3 Språkval svensk/engelska på grundskolan - en genomlysning

Under 2007 fick Jörgen Tholin och Anna Karin Lindqvist ett uppdrag av Myndigheten för skolutveckling att göra en genomlysning av grundskolans språkvalsalternativ svensk/engelska. Studien är en genomlysning av språkvalet svensk/engelska med syfte att få en bild av hur språkvalet organiseras nationellt. Studien är uppdelad i fem kapitel då de använde sig av fem typer av datainsamling: skolbesök, rapporter från rektorer (elektroniskenkät), ett nationellt perspektiv (statistik), ett nationellt perspektiv (inspektionsrapporter) samt det fria studievalet (en historisk översikt). Enligt Tholin och Lindqvist (2009) var svensk/engelska (SvEn) i olika former, det vanligaste språkvalet i grundskolan under läsåret 2006/2007. De påpekar i sin studie att SvEn inte har någon kursplan och kan då enligt förordningen inte betraktas som ett ämne. Även om det ute på skolorna betecknas som ett ämne och har den del av vad som kännetecknas av ett ämne, så som att det finns på schemat och i lärarnas tjänstefördelning. Men Tholin och Lindqvist (2009) har valt att beteckna SvEn som en ”verksamhet”. De framhåller att:

Resultatet visar en verksamhet som inte bara saknar namn utan också identitet. Genomlysningen visar att det finns stora brister i SvEn, brister som kräver pedagogiska lösningar, men de förändringar som skolorna gör handlar nästan uteslutande om organisatoriska förändringar. Det finns en stor osäkerhet om SvEn både organisatoriskt och innehållsmässigt. Det är en osäkerhet som inte bara finns på skolorna, utan också Skolverkets inspektionsrapporter präglas av en kluvenhet och rådvillhet när det gäller språkvalen och SvEn. (s.13)

Författarna framhåller även att det i talet om SvEn betraktas verksamheten som ett stöd för eleverna, 80 % av rektorerna anger att eleverna som väljer SvEn gör det för att de behöver extra stöd för att nå målen i svenska och engelska. Tholin och Lindqvist (2009) anser att det är överraskande att så många som 40 % av eleverna som inte läser moderna språk samtidigt som det är relativt få elever som inte når målen i svenska och engelska då de går ut grundskolan. De påpekar att det å ena sidan kan vara så att det extra stöd eleverna får i SvEn kan vara en orsak till att så många klarar målen. Men å andra sidan anser de att det går att ifrågasätta om målen i svenska och engelska är så högt satta att det behövs ett extra ämne för att många elever alls ska kunna nå dem. Författarna ställde frågan om vem som initierar ett byte av språk och kom i sin studie fram till att det oftast inte är lärarna i svenska eller

engelska som uppmanar elever att byta språkval, utan att det i högre grad är lärarna i moderna språk, i och med detta tolkar författarna svaren att behoven av extra stöd i svenska och engelska mer som retorik än ett verkligt behov för stora grupper av elever.

Tholin och Lindqvist (2009) påpekar också att av andelen elever som läser ett modernt språk är det ca 7 % som inte når målen, vilket är ungefär lika många som för de ämnen som är obligatoriska. Författarna framhåller att det har under en lång tid funnits en tanke på att utöver engelskan och svenskan göra ytterligare ett språk, modernt språk eller hemspråk obligatoriskt inom ramen för grundskolan. När Lpo94 introducerades var det många som ansåg att det blivit verklighet menar Tholin och Lindqvist (2009), men erfarenheterna har visat något annat. De påpekar att det bland annat inte finns någon acceptans från språklärarna att i sin nuvarande form göra moderna språk obligatoriskt samt att det skulle innebära stora svårigheter att genomföra en så stor förändring av grundskolan. De påpekar att vi under nästan 50 år har vant oss vid att engelskan ska vara obligatorisk medan ytterligare ett språk ska vara valbart.

2.4 ”Utbildning 2010”

Som medlemsstat i Europeiska Unionen (EU) samarbetar Sverige strategiskt med en rad frågor som berör EU och alla dess medlemsstater. Dock har utbildningsfrågor av tradition inte berörts som en gemensam fråga, utan ansetts vara en intern angelägenhet för varje enskild medlemsstat (Mattsson & Harms, 2011). Men i slutet av 1990-talet uppmärksammade EU behovet av enhetliga system inom utbildning för att öka rörligheten bland studenterna. Den s.k. Bolognaprocessen som startades 1999 med syfte att göra utbildningar och examina likvärdiga, för att på så sätt underlätta för studenter att få tillgång till olika utbildningar inom EU. Under möte i Lissabon 2000 formulerades mål för att få Europa att bli konkurrenskraftigt och en dynamiskt kunskapsbaserad ekonomi. Efter detta möte har utbildningspolitiken blivit en gemensam fråga för EU. Tanken på ett livslångt lärande anses vara en väsentlig beståndsdel och ett svar på globaliseringen, övergången till kunskapsbaserade ekonomier. Uppfattningen är att människorna, dvs. arbetskraften är Europas största tillgång. Det gäller därför att utveckla färdigheter som passar för dagens kunskapssamhälle. Detta skulle bland annat uppnås genom en förbättrad utbildningspolitik med konkreta och mätbara målsättningar strategin fick namnet ”Utbildning 2010” (Ibid.) ”Utbildning 2010” kom att innefatta konkretiserade framtidsmål, bestående av tre strategiska mål och tretton delmål, det skulle bli möjligt för alla EU-medborgare att delta i det nya kunskapssamhället.

De tre strategiska målen

1. Bättre kvalitet och effektivitet i utbildningssystemen i Europeiska Unionen
2. Att underlätta tillträde för alla till utbildningssystemen
3. Att öppna utbildningssystemen mot en vidare värld

(Europeiska gemenskapernas officiella tidning 2002/C58/01)

Under de tre strategiska målen följer tretton delmål. För denna studie är delmål 3.3 relevant, varvid det får särskild uppmärksamhet. Det vill säga det tredje delmålet under det tredje strategiska målet ”Att öppna utbildningssystemen mot en vidare värld”.

Delmål 3.3 lyder ”Att förbättra inläringen av främmande språk:”

A. Nyckelfrågor

1. Uppmuntra alla att lära sig två eller vid behov, fler språk utöver modersmålet och öka medvetenheten om språkinläringens betydelse i alla åldrar
2. Uppmuntra skolor och utbildningsinstitutioner att använda sig av effektiv undervisning och effektiva utbildningsmetoder och motivera till fortsatt inläring av språk senare i livet (Ibid.)

2.5 Nyckelkompetenser för ett livslångt lärande

Målen i ”Utbildning 2010” har i sin tur resulterat i en rapport som publicerades i slutet av 2006 ”Nyckelkompetenser för livslångt lärande- En Europeisk Referensram” antaget av Europaparlamentet (Europeiska unionens officiella tidning 2006/962/EG). De påpekar att varje enskild medborgare inom EU kommer att behöva en rad nyckelkompetenser inför de utmaningar som globaliseringen innebär. De framhåller att utbildning har med sin dubbla sociala och ekonomiska roll en central uppgift att se till att EU:s medborgare får kompetenser för att på ett flexibelt sätt kunna anpassa sig till en snabbt föränderlig och tätt sammanlänkad värld. De lyfter vidare fram vikten av

Inlärarnas skiftande behov bör bemötas genom att man mot bakgrund av de enskilda individernas olika kompetens säkerställer att de grupper som, på grund av utbildningsmässiga nackdelar orsakade av personliga, sociala, kulturella eller ekonomiska omständigheter, behöver särskilt stöd för att utnyttja sin utbildningspotential får samma möjligheter och tillgång till utbildning. Exempel på sådana grupper är personer med bristande grundkunskaper, särskilt låg läskunnighet, personer som avbrutit sin skolgång, långtidsarbetslösa och personer som återvänder till arbetet efter en längre ledighet, äldre, invandrare och funktionshindrade personer. (Ibid)

Denna referensram omfattar åtta nyckelkompetenser:

1. Kommunikation på modersmålet.
2. Kommunikation på främmande språk.
3. Matematiskt kunnande och grundläggande vetenskaplig och teknisk kompetens.
4. Digital kompetens.
5. Lära att lära.
6. Social och medborgerlig kompetens.
7. Initiativförmåga och företaganda.
8. Kulturell medvetenhet och kulturella uttrycksformer.

För föreliggande studie är de två första nyckelkompetenserna särskilt relevanta, och där kommer även fördjupningen att ligga.

2.6 Kursplan och kommentarmaterial till grundskoleämnet Moderna Språk

Från och med läsåret 2011/2012 har alla obligatoriska skolformer var sin läroplan, de olika skolformerna är grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och specialskolan. Läroplanen består av tre delar, för det första skolans värdegrund och uppdrag, för det andra övergripande mål och riktlinjer och för det tredje kursplaner för alla ämnen. Till varje kursplan finns även ett kommentarmaterial som riktar sig till lärare och rektorer. Enligt Skolverket (2011) är

avsikten med kommentarmaterialet att ge en djupare förståelse för det urval och ställningstaganden som ligger bakom texterna i kursplanen. Skolverket (2011) påpekar även att materialet beskriver hur det centrala innehållet utvecklas över årskurserna och hur kunskapskraven är konstruerade. I grundskolan finns det kunskapskrav i ämnena matematik, svenska, svenska som andra språk samt NO och SO i årskurs 3. I årskurs 6 finns kunskapskrav i samtliga ämnen utom moderna språk och i årskurs 9 finns kunskapskrav i alla ämnen. I Specialskolan och sameskolan ser kunskapskraven delvis annorlunda ut, detta väljer jag att inte fördjupa mig i denna studie.

I Kursplanen för grundskolan under ämnet moderna språk står följande:

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Kunskaper i flera språk ökar också individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv. (Lgr11, s.76)

I kommentarmaterialet påpekar Skolverket (2011) att den nya kursplanen inte ger uttryck för några större förändringar när det gäller ämnets betydelse eller roll i undervisningen. De menar även att inte heller grundsynen på språklärande är förändrad jämfört med den tidigare kursplanen. Däremot har ett viktigt inslag vid utarbetandet av den nya kursplanen för moderna språk varit att den ska ingå i ett med gymnasieskolan gemensamt system med generella och påbyggbara språknivåer. Skolverket (2011) hänvisar till att utgångspunkten för detta system är Europarådets ”Gemensam europeisk referensram för språk, lärande, undervisning och bedömning” (GERS). Enligt Skolverket (2011) är detta ett vedertaget europeiskt system med generella språknivåer och menar vidare att den nya kursplanen ytterligare har harmoniserats gentemot den europeiska referensramen. ”Bland annat omfattar det centrala innehållet de texttyper och kontexter för språkanvändning som förekommer i den europeiska referensramen” (Skolverket 2011, s.6). Kursplanen i moderna språk har en funktionell och kommunikativ grundsyn på språklärandet (Ibid.). Utgångspunkten i språkanvändningen har sitt fokus på de kommunikativa språkliga förmågorna reception, produktion och interaktion.

2.7 GERS – Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning.

Synen på hur människor utvecklar förmågor och språklig kompetens har enligt Erickson & Sylvén (2013) varierat under olika tidsperioder. De anser att dagens sätt att definiera språkligt kunnande har sina teoretiska rötter i s.k. kommunikativ kompetens, vilken enligt dem introducerades av den amerikanske språksociologen och antropologen Dell Hymes på 1960-talet. Enligt detta kommunikativa sätt att definiera språkligt kunnande och lärande av språk, står språkets funktion i centrum (Ibid.), på vilka olika sätt människor med hjälp av olika strategier utvecklar förmågor som krävs för att kommunicera på bästa sätt. GERS bygger på ett stort vetenskapligt utvecklingsprojekt som på Europarådets initiativ genomfördes under åren fram till millennieskiftet (Persson, Rudin & Stenberg, 2011). Ungefär samtidigt reviderades de svenska kursplanerna, som blev Kursplaner 2000, enligt Persson, Rudin & Stenberg (2011) blev den stora nyheten för språkets del, samordningen av alla kurser i ett 7-stegssystem som skulle gälla för all undervisning i engelska och moderna språk i grundskolan och på gymnasiet (se tabell s5). GERS har således påverkat de svenska kursplanerna i språk (Erickson & Sylvén). De påpekar att grundsynen som präglar referensramen är handlingsorienterad.

Den svenska översättningen, GERS, *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*, utkom 2009. Då hade den redan fått stort genomslag i Europas länder, men även i andra delar av världen. CEFR är översatt till ett trettiofem språk. Som komplement till CEFR (GERS) finns *the European Language Portfolio* (ELP). Enligt Little (2011) har CEFR haft stor internationell betydelse då det gäller att bedöma språkkunskaper, så även för utbildningssystemen då det gäller språk. Men att den fortfarande inte används som ett verktyg i lärande och undervisningssituationer.

There is certainly no national education system in which language learning without the ELP has become unthinkable. National curricula for modern languages frequently associate intended learning outcomes with the levels of the CEFR, but in most cases this seems not to reflect a serious engagement with the CEFR, far less an exploration of the implications of its complex descriptive apparatus. (op.cit., s.41)

Little (2011) framhåller att CEFR har formats efter värderingar kring demokrati och mänskliga rättigheter. En tanke på individens möjligheter till personlig utveckling. Utbildning är kopplat till individen vilket även harmoniserar med tanken på ett livslångt lärande.

In one way or another they are all concerned to enhance the individuals capacity to participate actively in the processes of democratic society. Accordingly, the organizations language education projects see language learning as a means of extending the learner's agency to other languages and cultures and thus facilitating interaction and exchange of all kinds – social, cultural, vocational, professional, academic and political. That is why the CEFR adopts what it calls an action-oriented approach': 'it views users and learners of a language primarily as "social agents", i.e. members of society who have tasks (not exclusively language-related) to accomplish in a given set of circumstances, in a specific environment and within a particular field of action' (Council of Europe 2001: 9). (op.cit., s.42)

GERS (CEFR) är riktad mot många olika målgrupper så som politiker, tjänstemän, skolhuvudmän, skolledare, lärare och elever menar Persson, Rudin och Stenberg (2011). Syftet med GERS "är att övervinna de kommunikationshinder mellan människor som arbetar med moderna språk, som uppstår till följd av skillnaderna i de olika utbildningssystemen i Europa" (GERS s.1). Referensramen tillhandahåller beskrivningar av kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna kommunicera framgångsrikt på ett visst språk.

3. Teori

3.1 Teoretisk bakgrund

Här nedan kommer en presentation av de tankar som ligger till grund för studiens teoretiska ansats. Den specialpedagogiska forskningens betydelse för praktiken, samt teorier kring differentiering och nivågruppering. Tholin och Lindqvist (2009) påpekar i sin rapport, *Språkval svensk/engelska på grundskolan - en genomlysning*, att det under lång tid funnits förslag kring att utöver svenskan och engelskan göra ytterligare ett språk obligatoriskt inom ramen för grundskolan. De menar att vi under nästan 50 år har vant oss vid att engelskan ska vara obligatorisk medan ytterligare ett språk ska vara valbart. I denna studie kopplas denna valfrihet samman med differentieringsproblematiken. Frågan är varför denna valfrihet finns och vilka elever som är i behov av denna möjlighet. Tholin och Lindqvist (2009) ställde frågan om vem som initierar ett byte av språk och kom i sin studie fram till att det oftast inte är lärarna i svenska eller engelska som uppmanar elever att byta språkval, utan att det i högre grad är lärarna i moderna språk. I och med detta tolkar författarna svaren om behoven om extra stöd i svenska och engelska mer som retorik än ett verkligt behov för stora grupper av elever.

3.1.1 Den specialpedagogiska forskningens betydelse för den specialpedagogiska praktiken

Ahlberg (2007) och Fischbein (2007) anser att det är av stor vikt att teorier kring skolan och elever i behov av särskilt stöd inte dekontextualiseras. Det måste finnas en närhet mellan teorin och praktiken när det gäller specialpedagogik. Om forskningen inte är knuten till den aktuella kontexten kommer den inte fylla någon funktion i praktiken. Ahlberg (2007) menar att ansvaret för att möta elever i svårigheter, hantera mångfald och olikheter på hela skolan relaterar till både det pedagogiska och till det specialpedagogiska kunskapsområdet. Specialpedagogiken har som uppgift att bidra till att all personal i förskolan och skolan kan möta den naturliga variationen av elevers olikheter. Allt hänger dock inte på forskningen utan politiken är i hög grad ansvarig för hur utvecklingen inom skolan och samhället ser ut.

Samhälleliga beslutsfattare har en skyldighet att se till inte bara att styrdokument, såsom exempelvis läroplaner, betonar demokrati, rättvisa och inkluderande principer utan också att dessa på organisations-, grupp- och individnivå leder till det önskade resultatet. På skolans område kan t.ex. valfrihetsprincipen eller ekonomiska styrinstrument motverka dessa ambitioner. Exempel på detta är att antalet små/segregerade grupper ökar igen i skolan efter att tidigare ha minskat. (Fischbein 2007, s.27)

3.1.2 Differentiering

Lander m.fl. (2013) menar att differentiering vanligen betyder att elev hålls isär i olika skolor eller grupper, att de får olika behandling eller resurser. Dålig differentiering t.ex. nivågruppering eller specialskolor, anses förstärka eller bibehålla ojämlikhet mellan olika grupper och sociala skikt. Medan bra differentiering t.ex. individualisering anses motverka detta.

Giota och Emanuelsson (2015) har studerat differentieringsproblematiken både innan och efter införandet av grundskolan "en skola för alla". I slutet av 1960-talet lyftes disciplineringsproblematik fram i skolorna. En bristande studiemotivation som tidigare gällt

årskurserna 7-9 börjad märkas i de lägre årskurserna. Enligt författarna gällde det även de studiebegåvade eller de i allmänhet mera välanpassade eleverna i skolan. Men orsaken till problemen sades ligga i den allmänna ordningen och arbetsron, arbetsklimatet hade försämrats i skolorna. I debatten skyllades "de nya" för dessa svårigheter, att det inte längre gick att "avpollettera" de "störande" och "ointresserade" eleverna (Ibid). Giota och Emanuelsson (2015) menar att organisationsformerna och arbetssätten i Lgr62 inte gav utrymme för möjligheten att dela upp eleverna i "begåvade" och "obegåvade".

En differentieringsåtgärd som skapades var allmän och särskild kurs i engelska och matematik. Åtgärden visade sig dock inte fungera som det var tänkt. Då den allmänna kursen skulle vara en grundläggande kurs som skulle läsas av de flesta eleverna och den särskilda en överkurs som skulle läsas av de mer studiebegåvade. Det som skedde var att fler elever valde särskild kurs, vilket gjorde att kunskapsspridningen blev stor. Samtidigt som många elever bytte till allmän kurs då de inte klarade av studietakten, så att kunskapsspridningen även i denna grupp blev stor.

Elever gjorde även "taktikval". De bytte från särskild till allmän kurs för att få ett högre betyg. Det var däremot sällan som elever bytte från allmän till särskild kurs. Varken valet av kurs eller kursbytet var helt neutralt vad gäller social bakgrund, kön och betyg. (op.cit., s.5)

Författarna menar att SIA (utredningen om skolans inre arbete) tillsattes år 1970, delvis på grund av den växande kritiken kring nivågrupperingar av det slag som allmän och särskild kurs, då dessa ansågs vara diskriminerande mot minoritetsgrupper och socialt svaga elever. Skolmyndighetens ställningstagande då det gällde specialundervisningens organisation var också en anledning till att denna utredning drog igång. I 1962 års skollag och skolförordning skapades olika former av specialklasser så som skolmognads-, läs-, syn-, hörsel- och hälsoklasser och/eller kliniker.

Varhelst man kunde diagnostisera en grupp med minimiantalet satt till fem elever i behov av specialundervisning anordnades en specialklass och en speciallärare anställdes, vilket gjorde att antalet specialklasser växte snabbt. (op.cit., s.6)

Dessa klasser finansierades av statliga medel som "öronmärktes" för sådan specialundervisning. Till specialundervisningen i klinik kom elever med läs-och skrivsvårigheter några gånger i veckan för att få stöd individuellt eller i mindre grupp. Detta uppfattades som mest eftersträvänsvärt och det skedde en gradvis övergång mellan specialklass till specialundervisning i klinik. På detta sätt kom en ny form av organisatorisk differentiering i grundskolan menar författarna. "Frågan som föranledde SIA-utredningen var om denna form av specialundervisning verkligen gav de effekter den avsett, dvs. hjälpte eleverna i behov av särskilt stöd."(Ibid.) Kunde det vara rimligt att mer än var tredje elev var så "speciell" att eleven behövde "speciell" undervisning. "SIA-utredningen ställde frågan om det var rimligare att tala om en skola som hade svårigheter i mötet med de olika barnen än att vissa barn skulle ha svårigheter som behövde åtgärdas med hjälp av specialundervisning" (Ibid.)

1976 tog riksdagen ett principbeslut kring förslaget från SIA-utredningen om att skolans arbetssätt och arbetsformer stegvist borde förändras. Förändringen skulle innebära att skolan i högre grad skulle anpassas till varje elev och elevens verklighet och erfarenhet. Eleven skulle också få mer makt att besluta över sin egen utbildning och skolsituation. Dessa slutsatser låg till grund för Lgr 80 som fastslog att "om en elev får svårigheter i skolarbetet är det

nödvändigt att skolan först prövar om skolans arbetssätt kan ändras” (Ibid.) Enligt Giota och Emanuelsson (2015) var det synsätt kring skolsvårigheter som dominerade fram till 1970-talet var att skolsvårigheterna var orsakade av brister hos vissa barn och ungdomar. Det vill säga ett kompensatoriskt perspektiv.

Dessa brister skulle åtgärdas med hjälp av specialundervisning, vilket skulle leda till att svårigheterna avklingade eller helst försvann helt. Författarna påpekar att det finns en rad studier som visar på att specialundervisningen som ökade kraftigt i omfattning under framförallt 1960-talet, måste förstås och studeras som en differentieringsproblematik. Författarna lyfter studier inom IS/UGU-projektet (Individualstatistik/utvärdering genom uppföljning) ”visar att andelen elever som deltagit i specialundervisning någon gång under en längre eller kortare tid under sina nio år i grundskolan har varit i stort sett konstant sedan 1970-talet” (op.cit., s.7)

Vid införandet av Lpo94 och decentraliseringen av skolan i början av 1990-talet togs nivågruppering och segregering specialpedagogiska stödåtgärder bort som organisatorisk princip (Giota & Emanuelsson, 2015). Trots detta har indelningen och särbehandlingen av elever i olika grupper inte bara fortsatt i många kommuner utan även blivit vanligare sedan början av 1990-talet menar författarna.

Tänkbara förklaringar till dessa förändrade mönster är många och finns på olika nivåer. Skolverket (2009) konstaterar i en kunskapsöversikt att förändringar i undervisningens utformning från början av 1990-talet och framåt har lett till att de resurssvaga elevernas utsatthet, inklusive de i behov av särskilt stöd, accentuerats. Stödet hemifrån och därmed föräldrarnas utbildningsnivå och kulturella kapital har fått en ökad betydelse för den enskilda elevens prestationer i skolan. Skolans klassutjämnande och kompensatoriska förmåga kan sägas ha försvagats (op.cit., s.8)

Vi har idag erfarenhet av en enhetsskola och ett omfattande reformarbete som pågått under flera decennier (Giota & Emanuelsson, 2015) Skolan har mellan 1950-1970-talet haft starka ambitioner om att bli en klassutjämnande skola, vilket den delvis lyckats bli (Ibid.) Skolan har från officiellt håll setts som ett instrument för samhällsförändring. Författarna menar att nationella kartläggningar och forskningsstudier visar att den skola vi har idag knappast är klassutjämnande, snarare klassförstärkande där de resurssvaga elevernas situation accentueras. Studier inom det specialpedagogiska området som gjorts över en 40-årsperiod visar att från 1990-talet och framåt tycks enhetsskolan vara på väg att lösas upp och vara på väg att återskapa ett parallellskolesystem i en ny skepnad (Giota & Emanuelsson, 2015).

Elevers svårigheter i skolan tycks återigen uppfattas huvudsakligen som orsakade av individbundna karakteristika. Elever ska ”diagnostiseras” och åtgärdas” med hjälp av specialundervisning. Specialundervisning ses återigen främst som ’anpassningsåtgärd’ för ”avvikare” (op.cit., s. 9)

Författarna anser att man inte diskuterar vad skolan har för behov av att skilja ut ”problemelever” eller elever som ”inte hänger med de övriga i klassen” och vad detta får för konsekvenser för dessa elevers liv, då i synnerhet i ett långtidsperspektiv. De menar även att ökningen som skett från 1990-talet och framåt då det gäller särbehandling av elever i olika nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper skett utan politiska beslut om hur denna indelning ska genomföras och att detta sker utan hjälp av forskarna i pedagogik eller psykologi som förr i tiden. De anser att en bidragande orsak till detta är det fria skolvälet.

Oberoende av vad som var den egentliga avsikten med elevers rätt att välja skola tycks konsekvensen ha blivit att det fria skolvalet stimulerar till ökande "segregering" i samhället en utveckling som stämmer dåligt överens med en hundraårig ambition om en skola för alla. (op.cit., s.10)

Enligt Giota, Berhanu och Emanuelsson (2013) har nivågrupperingar och/eller organisatoriskt differentierad specialundervisning i grundskolans senare år ökat under 2000-talet, vilket står i motsättning till intentionerna i både Lpo 94 och Lgr 11. De påpekar att rektorer förordar att det särskilda stödet ska ges inom ramen för ordinarie undervisning, men att det i verkligheten ofta är särskiljande lösningar som praktiseras. De anser vidare att ett flertal studier visar nivågrupperingens negativa effekter och då i synnerhet för de svagpresterande eleverna. Samtidigt visar en annan studie att, "Ju mer välintegrerat stöd, dvs. inom det ordinarie klassrummet/gruppen, desto bättre resultat." (op.cit., s. 278) De menar att "nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper blir snarare till en förmån för läraren och/eller klassen som helhet än för den enskilda eleven." (Ibid.)

Det främsta skälet till bildandet av särskilda undervisningsgrupper tycks vara att övriga elever ska ha rätt att "befrias" från klasskamrater som, enligt dem och läraren, riskerar att störa undervisningen och hämma "takten" i inläringen. (op.cit., s.277)

Ökningen av nivågrupperingar och/eller organisatoriskt differentierad specialundervisning menar Giota, Berhanu och Emanuelsson (2013) har skett samtidigt med snabbt beslutade och genomförda förändringar av arbetsvillkoren i skolan. De menar att dessa förändringar sammantaget har lett till att både skolans personal och elever upplever en ökad grad av arbetsbelastning och stress. I och med det fria skolvalet och den ökade konkurrensen om elever har skolorna krav på sig att prestera goda resultat.

Behovet av att "föra undan" elever som anses riskera skolans resultat- status ökar därigenom, vilket resulterar i ökade behov av en avskild special- undervisning (Giota & Emanuelsson, 2011). Detta behov uttalas förvisso sällan i klartext, utan retoriken, precis som under 1960-talet, talar endast om att ge hjälp till de svaga/avvikande eleverna. En klar differentiering är det lika- fullt tal om. (op.cit., s.292)

3.2 Teoriskansats

Teorier och perspektiv som berörs i denna studie är dels det sociokulturella perspektivet vilket kopplas till lärande, utveckling och identitet i förhållande till kommunikativa resurser i ett socialt sammanhang, dels specialpedagogik, samt olika perspektiv som finns inom det specialpedagogiska området.

3.2.1 Det sociokulturella perspektivet

Studien tar sitt avstamp i den sociokulturella teorin. Lärande, utveckling och identitet utvecklas i samspel med andra i ett socialt sammanhang. Vi lär oss hela tiden, lärande är inte bundet till skolan och lektionssalen.

Språket är människans »psykologiska verktyg« framför andra. Språket möjliggör såväl högre former av lärande som problemlösning och förvärvande av många olika färdigheter. (Phillips& Soltis, 2010, s.93)

Språk är en resurs och ett redskap till utveckling och ger ett möjligheter till social handling, ur detta perspektiv måste personer som har mindre språkliga resurser bli mer begränsade i sitt sociala samspel.

All kommunikation liksom merparten av allt lärande (inte minst den som angår oss yrkesverksamma pedagoger) skulle aldrig komma till stånd utan språk, och språket är ett socialt medium. (op.cit., s.85)

Enligt Säljö (2005) är utgångspunkten i ett sociokulturellt perspektiv, samspelet mellan kollektiva resurser för tänkande och handling å ena sidan och individens lärande å den andra sidan. Vi föds in i och utvecklas i samspel med andra, vi upplever tillsammans med andra och i detta samspel hjälps vi att förstå hur världen fungerar. Han menar vidare att kommunikation och språkanvändning är centralt och att det är länken mellan barnet och omgivningen. Han menar vidare att språket bidrar till våra möjligheter att delta i och påverka den sociala kontexten vi befinner oss i.

Att förvärva språkliga kategorier som gör att man kan delta i sociala samspel formar också vårt sätt att tänka.[...]Språket är *samtidigt* ett kollektivt, interaktivt och individuellt sociokulturellt redskap. Det är därför det kan fungera som en länk mellan kultur, interaktion och individens tänkande. (op.cit., s.87)

3.2.2 Specialpedagogik

Specialpedagogiken utformades av att det i vissa situationer finns barn där den ”normala” pedagogiken inte räcker till (Nilholm 2007). Enligt Ahlberg (2007) har det specialpedagogiska huvudintresset historiskt sett berört forskning kring individer/grupper av individer i behov av särskilt stöd, samt utveckla metoder för stöd och hjälp. Specialpedagogisk verksamhet och forskning bedrivs utifrån olika teoretiska och metodologiska utgångspunkter och rör sig på fler olika nivåer, såsom samhälls- organisation-grupp och individnivå (Fischbein, 2007, Ahlberg 2007).

Det är både samhällliga faktorer och individuella förutsättningar som lagt grunden till det specialpedagogiska kunskapsområdet (Fischbein, 2007). Enligt Fischbein (2007) omfattar specialpedagogisk forskning bland annat områden som berör samspelet mellan person och omgivning. Dessa frågor bör åskådliggöras utifrån olika teoretiska perspektiv och på olika

nivåer. De områden som Fischbein (2007) lyfter upp är, riskfaktorer i individers utveckling och lärande, ledarskap och grupprocesser samt utslagningsprocesser i samhället. Angående studier kring riskfaktorer måste de ske under en längre tid, vilket ger en möjlighet att studera olika livskarriärer och riskfaktorer både hos individer och i omgivningen (Ibid.) Ofta har denna typ av studier sin utgångspunkt i en psykologisk/biologisk teori ram vilket är viktigt inom specialpedagogiken, då man i praktiken måste utgå ifrån både det individuella och omgivande.

Fischbein (2007) anser att när skolan till exempel upprättar åtgärdsprogram, måste dem undvika att utgå enbart från individuella förutsättningar, utan istället lyfta fram de svårigheter som bottnar i skolans bristande förmåga i att hantera mångfald. Risken är annars att åtgärderna i programmen blir kompensatoriska och normaliserande. Detta medverka till segregering och särbehandling, vilket i sin tur kan leda till negativa konsekvenser för självkänsla och den personliga utvecklingen.

Ahlberg (2007) påpekar att specialpedagogiken är ett mångvetenskapligt kunskapsområde med kopplingar till olika områden och närhet till andra discipliner. Hon menar att det därför är svårt att använda sig av olika teoribildningar som utgångspunkt, lättare är det att ringa in fältet och identifiera olika perspektiv. De förändringar och utveckling som skett inom det specialpedagogiska forskningsfältet de senaste decennierna och utvecklingen av de olika perspektiven måste ses i ljuset av samhällsutvecklingen och de rådande diskurserna. Det finns två polariserade perspektiv som historiskt sett går att följa, dessa handlar om ett traditionellt/diagnostiskt samt ett alternativt/inkluderande (Ibid). Dessa perspektiv skrivs ofta fram med negativa respektive positiva konnotationer understryker hon.

3.2.3 Specialpedagogiska perspektiv

Perspektiven inom specialpedagogiken har uppkommit i samband med uppbyggandet av den svenska folkskolan, tidigt började kategorisera barn utefter deras förutsättningar. Den vanligaste uppdelningen av perspektiv inom specialpedagogiken är uppdelat i två, som nämndes i tidigare avsnitt:

Det *kategoriska -/ traditionella -/ brist- eller kompensatoriska perspektivet*, medicinskt/ psykologiskt. I detta perspektiv ses skolsvårigheterna ligga hos individen/barnet/eleven, barn med svårigheter. Problemgrupper identifieras, förklaringarna till svårigheterna kopplas psykologiska och neurologiska tillkortakommanden, det skapas metoder för att kompensera eventuella brister hos eleven (Nilholm, 2007). Enligt Fischbein (2007) är den vanligaste specialpedagogiska åtgärden i många länder att placera ”avvikande” elever i liten grupp, utan att egentligen göra något åt de problem som ligger bakom svårigheterna.

Det *relationella-/ inkluderings -/ eller kritiska perspektivet*, pedagogiskt/socialt. Här ses problemet ligga i den miljö barnet befinner sig i, barn i svårigheter (Nilholm, 2007) Strävan är att sätta in insatser på skol-, grupp- och individnivå. I kritiken mot specialpedagogik är dels att det ses som ett socioekonomiskt och strukturellt förtryck av avvikande grupper, dels som en del av en diskurs, vilka gynnar olika professionella grupper. Men även som sociala institutioner som skapar specialpedagogik för att klara sina egna tillkortakommanden. Begreppet särskilda behov ses i detta perspektiv som en socialkonstruktion (Ibid.).

Interkulturell pedagogik, Jahanmahan (2012) menar att det finns likheter mellan den interkulturell pedagogik och inkluderande pedagogik. Han påpekar att de ideal som finns

inom interkulturalitet även finns i den inkluderande pedagogiken. Han påvisar att interkulturalitet handlar om mer än bara mötet mellan olika kulturer. Det är en fråga om bemödande, hur vi bemöter elever med olika referensramar och olika erfarenheter. Bemötandet ska bygga på respekt och förhållningssättet ska vara öppet och fördomsfritt. Han menar att mångfald av olikheter i skolan ska ses som resurser och inte som hinder i skol- och undervisningssammanhang.

En inkluderande pedagogik där målet är "en skola för alla" har stora likheter med interkulturell pedagogik, eftersom båda perspektiven arbetar för att motverka en diskriminerande kategorisering av elever. Grunden för den inkluderande pedagogiken är att alla elever ska behandlas jämlikt och rättvist oavsett olikheter och svårigheter. Skolan ska vara en plats där mångfald, variation och olikhet accepteras och respekteras av alla, en plats där man slutat att tala om normalitet och avvikelser och där man i stället lyfter fram variationer och olikheter som något värdefullt. (s.133)

Enligt Margareta Sandström (2014), professor i didaktik med inriktning mot specialpedagogik vid Uppsala universitet, bland andra har invändningar gjorts mot dessa två perspektiv, då det mest handlar om var ansvaret för problemet ska läggas. Enligt Sandström att det oftast inte finns några enkla lösningar till pedagogiska problem, då olika mål kommer i konflikt och att det landar i svåra valsituationer. Nilholms benämning på detta perspektiv är Dilemma perspektivet, i dilemmaperspektivet anses de två tidigare perspektiven var för sig betonar en är allt för ensidig sida av dilemmat, kategori kontra individ, brister kontra olikhet, kompensation kontra deltagande. Ett dilemma är inte det samma som ett problem, problem går att lösa enligt Nilholm (2003) Balansgången mellan individuella förutsättningar och bejakandet av olikheter och en i förväg bestämd målbild, där elever förväntas att någorlunda följa samma mall.

4. Metod

I det följande presenteras studiens forskningsmetodologiska ansats samt val av metoder. Studien utgår från en kvalitativ metodansats och intervjuer med berörda rektorer.

Enligt Stukát (2011) har det kvalitativa synsättet växt fram ur de humanistiska vetenskaperna, då främst med de filosofiska inriktningarna hermeneutik och fenomenologi som grund. Han menar att huvuduppgiften med detta synsätt är att tolka och förstå de resultat som framkommit. Poängen är inte att generalisera, förklara eller förutsäga, utan karaktärisera eller gestalta något. Den hermeneutiska spiralen/cirkeln, Ödman (2007) gör en jämförelse mellan att lägga ett pussel och förståelsen mellan delar och helhet i den hermeneutiska cirkeln. När pusslandet börjar ser vi delarna i begränsade fält, delar, men när de sätts samman går det att se deras betydelse i kontexten. ”Hermeneutik handlar om utfärd och återkomst. Det är inte samma hem du kommer tillbaka till, då din förståelse har vidgats” (Molin, personlig kommunikation 2014-03-28)

Från del till helhet och från helhet till del, ”Sammanhanget, kontexten, är oftast helt avgörande för vår tolkning och förståelse. Hermeneutik kan på detta sätt sägas vara en kontextuell filosofi.” (Ödman, 2007, s.99). Han påpekar att vi tolkar när vår förståelse inte räcker till, d.v.s. när vi inte förstår, att vi tolkar för att vi vill förstå. Han menar att tolka är att tyda tecken. Förståelse skapas genom den historiskt givna förförståelsen. Enligt Ödman (2007) är förförståelsen inte bara ett minne som vi använder när det behövs, utan att det också ger oss en riktning för vårt sökande, förförståelse leder till förståelse som leder till förförståelse osv.

Den vanligaste metoden vid kvalitativa studier är kvalitativa intervjuer. Stukát (2011) menar att materialet bearbetas genom olika former av kvalitativ analys där forskarens ”förförståelse” har stor betydelse och ses som en tillgång för tolkningen. Enligt Trost (2010) så utmärks ibland den kvalitativa intervjun av att man ställer enkla och raka frågor, samtidigt som man på dessa enkla frågor får komplexa och innehållsrika svar, vilket leder till att man efter att alla intervjuer är genomförda, sitter med ett mycket rikt material. Han påpekar då att man med tur och hårt arbete kan få fram flera intressanta skeenden, åsikter, mönster och en hel del annat.

Viktigt är att komma ihåg att ett fåtal väl utförda intervjuer är mycket mera värda än ett flertal mindre väl utförda. Vid alla studier kvalitativa såväl som kvantitativa, gäller att kvaliteten skall sättas i första rummet – tillsammans med etiken. (Ibid. s.144)

Trost (2010) anser att idéer om reliabilitet och validitet härstammar från kvantitativ metodologi. Men att intervjuerna självklart ska vara trovärdiga, adekvata, relevanta etc. Idén med att respondenten skulle ge exakt samma svar på en fråga om den ställdes vid fler olika tillfällen menar han, bygger på en föreställning om konstans och att människan är statisk i sin föreställning, sitt beteende och sina åsikter. Detta perspektiv blir helt fel i förhållande till sättet att se på en intervju (Trost, 2010). Han framhåller att människan inte är statisk utan tvärtom en aktör i en process. Ur detta perspektiv behöver inte svaren bli samma varje gång frågan ställs. Då vi ständigt gör nya erfarenheter och att vår föreställningsvärld förändras gör att även bakgrunden till svaret på en fråga med tiden förändras. Med fokus på trovärdighet och relevans måste intervjufrågorna matcha med studiens syfte. Mäter den enkät, de intervjufrågor eller den observationen som görs det ämnar mäta? Är frågorna relevanta för undersökningen?

Förförståelsen till forskningsområdet i denna studie bygger dels på litteraturstudier inom ämnesområdet och dels på evidensbaserad kunskap, dvs. utsagor från berörda rektorer. Att statistiskt bearbeta information tillhör den kvantitativa forskningstraditionen. Statistik är en egen vetenskap som används inom många olika empiriska vetenskaper, men även verktyg i utredningsarbeten (Patel & Davidsson, 2003). Detta verktyg används för att ordna, beskriva, bearbeta och analysera data (Ibid). I denna studie kommer det att finnas en liten del statistiskt material som hämtats från Skolverkets hemsida, SIRIS (Skolverkets Internetbaserade Resultat- och kvalitetsInformationsSystem) i syfte att ge en bild av hur många elever som läser moderna språk på de berörda skolorna.

4.1 Metodval

I det inledande arbetet med denna studie fanns ambitionen och tanken på att göra en större kvantitativ studie, som skulle bygga på data från enkäter och sammanställningar av betygskataloger. Att göra en etnografisk studie med triangulering, deltagande observationer, intervjuer och dokument analyser, för att närmare studera enskilda individers upplevelser kring språkvalet hade också varit möjligt. Ytterligare ett alternativ hade varit att göra en studie med diskursanalys som metod; då med fokus på talet kring och om språkets betydelse. Språkval är något som organiseras på samtliga grundskolor i Sverige som har klasser i årskurserna 6-9 och i studier kring detta ämne visar att det finns stora skillnader i hur skolorna väljer att organisera detta (Skolinspektionen rapport 2010:6, Tholin & Lindqvist, 2009).

Metodvalet blev slutligen en kvalitativ studie som bygger på kvalitativa intervjuer av skolledare, vilket kan ses som en lämplig metod med tanke på studiens teoretiska ansats och den problematik som finns dokumenterad kring hur olika skolor organiserar språkval/moderna språk. Det användes relativt standardiserade frågor till skolledarna (Trost, 2010). Dessa intervjuer kompletteras med bearbetad statistik hämtad från SIRIS. Den ursprungliga planen var att skapa egen statistik utifrån betygskataloger. Dessa uppgifter fanns dock redan sammanställda hos Skolverket. Tanken är att lyfta fram och problematisera likheter och skillnader kring hur organisationen kring moderna språk/språkval ser ut på organisationsnivå ur ett specialpedagogiskt perspektiv.

4.2 Urval och bortfall

Urvalet är ett bekvämlighetsurval då skolorna i studien är utvalda efter en önskan att nå skolor inom samma kommun som storleksmässigt, utifrån elevantal, går att jämföra. Förhoppningen är att resultatet kommer att vara intressant både för de berörda skolorna och för kommunen, då detta är ett relativt outforskat skolutvecklingsområde. Valet att intervjua skolledare föll på att studiens frågeställning delvis ligger på en organisatorisk nivå. Det är rektorerna som har det övergripande pedagogiska ansvaret, de är de ytterst ansvariga att leda och fördela skolans arbete. Denna kommun finns inte representerad i Skolinspektionen rapport 2010:6, vilket gör att det är särskilt intressant lyfta fram just dessa skolor och titta närmare på hur uppgifter från dessa skolor förhåller sig till den bild som framkommer i rapporten från Skolinspektionen (2010). Men studien skulle kunna genomföras på vilken högstadieskola som helst i hela landet, då organisationen kring språkvalet skiljer sig från skola till skola (Skolinspektionen rapport 2010:6, Tholin & Lindqvist, 2009). Enligt Stukat (2011) är bortfall en fiende till forskaren som vill söka tillförlitlig kunskap. Han menar vidare att ett vanligt skäl till bortfall är att man inte lyckas nå de utvalda. Av fem kontaktade skolor deltog fyra i studien, vilket kan anses vara ett rimligt bortfall i denna storlek av studie.

4.3 Generaliserbarhet

Är studien tillräckligt omfattande för att göra generaliseringar? I en undersökning finns alltid en målgrupp, d.v.s. en population. Ur populationen görs sedan ett urval för undersökningen. Urvalet ska vara representativt för undersökningen, blir urvalet för litet eller bortfallet för stort finns det inte representativitet för populationen. Således går det inte att göra några större generaliseringar utifrån denna studie, då underlaget är mycket litet. Det finns en medvetenhet kring att undersökningen är mycket begränsad och i stort sett inte representativ överhuvudtaget, därför går det inte att i denna studie göra några större generaliseringar. Men förhoppningsvis går det att se, mönster, skillnader och likheter mellan dessa fyra skolor som ändå finns inom samma kommun.

4.4 Genomförande

Rektorer på fem likvärdiga skolor, utifrån antalet elever, inom samma kommun valdes ut som respondenter för intervjustudien. Mail (bilaga 1) skickades med förfrågan om deltagande i studien, i mailet beskrevs syftet med studien och innehöll även information om Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. Två rektorer svarade och tackade snabbt ja, en rektor svarade också snabbt, men tackade i efterhand tyvärr nej till att delta. En fjärde rektor gav ingen respons, men efter ett personligt besök på skolan tackade även den rektorn ja till deltagande. Den femte rektorn tackade också ja till att delta i studien efter besök på skolan. Intervjuerna gjordes i ett avskilt rum som rektorerna själva valt ut. Inspelning gjordes på en smartphone, informanten fick frågorna i pappersform (bilaga 2), varje intervju tog ca 30 minuter.

Statistiken är hämtad från Skolverkets hemsida SIRIS. I studien har antalet elever gjorts om till procent, då det minskar möjligheten att identifiera vilken skola som deltar i studien. Utifrån dessa siffror skapades sedan ett stapeldiagram för att kunna jämföra de olika skolorna med varandra. Dessa uppgifter är relevanta för studien så till vida att det går att se hur stor andel av eleverna på respektive skola som läser moderna språk. Denna information ger en sorts bakgrund till de uppfattningar som rektorerna tar upp i intervjuerna.

5. Etisk hänsyn

Kontakten med de utvalda skolorna togs i sitt inledande skede i form av ett mail tillsammans med ett bifogat brev (bilaga 1). I brevet medföljde information kring Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2011) dvs. Informationskravet, Samtyckeskravet, Konfidentialitetskravet och Nyttjadekravet. De utvalda rektorerna fick information kring syftet med studiens undersökning. De informerades även om att det var frivilligt att delta i studien och att de har rätt att när som helst avbryta sin medverkan. Alla uppgifter och all data kommer att vara konfidentiella. Det ska inte vara möjligt att spåra från vilken skola uppgifterna kommer ifrån. Det insamlade materialet kommer endast användas i forskningssyfte och nyttjas i detta fall enbart till den aktuella studien. Den statistik som hämtats från SIRIS har bearbetats, bland annat har elevantal räknats om så att de visas i procent för att minska risken att identifiera skolorna, kopplat till konfidentialitetskravet (Vetenskapsrådet, 2011).

6. Resultat och analys

Här nedan presenteras resultatet av de fyra kvalitativa intervjuer som genomförts, samt en tabell som visar hur många elever som läsar 2014/2015 läser ett modernt språk på respektive skola och årskurs (SIRIS). Statistik från SIRIS har även använts för att spegla sammansättningen av elever på de olika skolorna, då det gäller fördelningen svenska och svenska som andraspråk, samt hur andelen elever som läser modersmål. De siffrorna är baserade på de elever som i årskurs nio fick slutbetyg läsåret 2013/2014. De fyra skolorna finns i en medelstor kommun i utkanten av en av Sveriges större städer. På varje skola går det ca 550 elever.

6.1 Skola A

Skola A är en F-9 skola. Av de elever som fick slutbetyg läsåret 2013/2014 så var det 99 % av eleverna som läste svenska som andraspråk och 94 % som läste modersmål.

6.1.1 Sammanställning av intervju med Rektor A

Rektor A har arbetat som biträdande rektor på skolan i ca 3-4 år. På den här skolan börjar eleverna läsa modernt språk i årskurs sex. De språk som erbjuds är franska, spanska och engelska.

Vi erbjuder då spanska och franska och engelska och svenska, men vi har organiserat så att engelska heter språkvalet och sen så har vi svenskkurser i engelskan utifrån vilka elever det är och vilket behov, vad man ser att de behöver stärka.

Rektorn A förklarar att de organiserat engelskan (svenskan) så att det är tre lärare på ca 28 elever per årskurs. Lärarna har kompetens i engelska och svenska som andra språk, de arbetar kursvis i åtta veckors intervaller. Kurserna bestäms utefter gruppens/elevernas behov i samråd med ämneslärarna t.ex. kan en kurs vara två timmar engelska och en timme läsförståelsestrategier, för att efter åtta veckor kanske byta till förmågan att uttrycka sig muntligt i engelska. Rektorn beskriver det som en flexibel organisation. Det finns ingen koppling mellan språkvalslärarna och betygsättande lärare.

Egentligen är det så här, strategi, det är träningsläger och strategiläger...på språkvalet...så...så det är bara det formativa, för det som man lär sig där och det man befäster.../ kommer man tillgodoräkna sig.../ För annars, det vi har sett tidigare när vi har gjort tidigare så och sett den här tydliga kopplingen är det bara att man har gjort "more of the same"... på språkvalet.

Det finns dock ett visst samarbete mellan språkvalet och den ordinarie undervisningen genom LPP:erna. Språkvalslärarna kan t.ex. gå in och titta på svenska och engelska LPP:erna för årskurs nio, och se att i båda LPP:erna är det förmågan att uttrycka sig i skrift som är i fokus och på så ett se att gruppen behöver jobba med det den förmågan och på det viset synka undervisningen. Angående att läsa modersmål istället för modernt språk berättar rektorn att det på skolan finns några elever som läser en timme modersmål och två timmar engelska under språkvalstiden, för att det stämmer rent schematekniskt. Men det är bara i ett av modersmålen det är möjligt för att just det modersmålet är det vanligaste på skolan. Det finns många grupper och dessutom finns en heltidsanställd lärare i det aktuella språket. Skolan

försöker vägleda alla elever som har betyg i svenska och engelska att läsa ett modernt språk. Rektor tycker att de bör prova att läsa spanska eller franska något år, men de har möjligheten att läsa språkval engelska redan från sexan.

Sen har vi sagt att man kan börja läsa ett modernt språk i sjuan också, och för dom nyanlända som till exempel, då har vi till och med fått elever som har ett starkt modersmål och inhämtat engelska eller har stark engelska redan, som faktiskt har gått ut och läst ett modernt språk åttan och då fixat betyg på två år./.../ Vi ser att de som kommer med starka språk det finns ju fler som kommer från till exempel Serbien eller... som...som har både engelska en del har också franska/.../ Så då är det ju det man ska jobba på. Då har de ju gratis betyg och kunskaper, då är de ju starka där. Det kan i sej påverka att svenskan går snabbare.

Språkvalsgrupperna är relativt små i spanska och franska varierar det mellan 12-24 elever beroende på årskurs, i engelska är det som tidigare sagts ca 28 elever på tre lärare. Rektorn anser att elever i behov av extra anpassning får det stöd de behöver i moderna språk på samma sätt som i övriga ämnen

Dels utifrån att vi har utrustning med både Ipads och datorer..å..eh../.../ det har vi ju för alla eleverna. De tar ju med sig sina kompensatoriska verktyg in i modernt språk. Sedan har vi ju också en differentierad undervisning och försöker i våra planeringar att ha delmål på olika nivåer, och liksom innefatta alla, så det gör modern..moderna språklärarna likväl som alla andra ämnes...lärare.

Enligt rektorn har de till viss del använt sig av europeisk språkportfolio och plockat vissa delar därifrån. Det arbetet har gjorts av engelsklärarna och moderna språklärarna som tillhör samma arbetslag. Rektorn menar att de använt den som referens kring olika delar och menar att den innehåller bra delar utan att gå in på det närmare. Rektorn anser att skolan de två senaste åren blivit mycket bättre på att skapa delmål och fånga eleverna där de är. Vilket rektorn menar genererar i minskade avhopp från de moderna språken. Tidigare var undervisningen mer enhetlig att antingen fixade eleven det eller inte, rektorn påpekar att så inte längre är fallet. Rektorn kopplar detta till utvecklingen av skolans LPP:er med delmål och differentiering och säger att avhoppet just nu är en icke-fråga. När rektorn tänker tillbaka tre-fyra år så var avhoppet många och språkvalsgruppen i engelska blev bara större och större.

Jag tänker så här våra elever. de flesta, 75% av våra elever har ju redan ett till språk som man jobbar med, det vill säga modersmålet och det vi märker att när man jobbar med språkstrategier inte just liksom.... Och det... Språkutvecklingsbitar å liksom (ohörbart) den kompensativa pedagogiken mellan olika språk och så det blir ju en språkkompetens, som på vilken nivå man än befinner sig så är den språkkompetensen av värde. I sin, man lär sig plugga liksom språk och hantera språk och kommunikation, så jag tror att ähnm. Ja, jag tror att alla kan läsa ett modernt språk, på det viset egentligen../.../tiden vad man lägger tiden på, vad som är mest meningsfullt.

De vanligaste orsakerna till att inte läsa ett modernt språk är enligt rektorn, dels betygen, när eleven saknar betyg i svenska eller engelska, dels att eleven är nyanländ och inte har läst franska eller spanska i sitt hemland. Men om eleven är nyanländ och har franska eller spanska som modersmål, då har eleven oftast en förförståelse och modersmålet är ett latinskt språk. Det vill säga har eleven spanska som modersmål, läser eleven franska som modernt språk. Ofta lär de sig språket snabbt och får ett betyg där. Rektorn påpekar att det här med moderna språk är lite snävt.

Nej, asså det är ju så här moderna språk asså det är ju lite snävt...å europeiskt tänk liksom, nu i en global värld så blir ju moderna språk något utvidgat till någonting mer än bara så...det är ju i framtiden i en global värld så vad är moderna språk? Den definitionen ser jag ju att vi måste börja vidga. Asså arabiskan redan på högstadiet.

6.2 Skola B

Skola B är också en F-9 skola. Av de elever som fick slutbetyg läsåret 2013/2014 så var det 100 % av eleverna som läste svenska och färre än 10 elever, vilket leder till att det inte utifrån Skolverkets statistik går att få fram ett procenttal, som läste modersmål.

6.2.1 Sammanställning av intervju med biträdande Rektor B

Den biträdande rektorn är ansvarig för årskurs 4-9 på skolan och har arbetat på skolan ca ett år. Eleverna börjar läsa modernt språk i årskurs sex och skolan erbjuder franska, spanska, tyska och i särskilda fall engelska inom ramen för språkval. I årskurs sju är det just nu inga elever som har språkval engelska. Rektorn påpekar att det idag inte finns något behov hos eleverna att få läsa svenska, men att det varit på tal ett par gånger.

Men då har man tydligen valt att..äumm...ändå sätta dom i extra i engelska, för ofta, ofta dom elever som, som har svårigheter i svenska för att dom har ett annat modersmål, har i regel problem med engelskan också. Om inte modersmålet är engelska så klart, men då kan man tenta av det i alla fall.

Rektorn säger att det i nuläget inte finns några elever som läser modersmål istället för moderna språk. Rektorn påpekar att den frågan inte verkar ha diskuterats på skolan, men att rektorn har för avsikt att undersöka det närmare. Rektorn har en förhoppning om att hitta en struktur för detta till höstterminen. Rektorn anser att det finns en enorm studiefördel för en del elever som har ett starkt modersmål att få ersätta det moderna språket med modersmål istället.

Jag satt och tittade lite snabbt på regelverket och jag får fram att man är skyldig att erbjuda ett modernt språk om det är fler elever än fem. Man är skyldig att erbjuda det inom ramen för vissa basspråk, men inte vilka språk som helst. Men sen så är det ju det här att ersätta modersmål... ersätta det moderna språket med modersmål sker ju om eleven vill.

Rektorn har dock ännu inte hittat något regelverk som säger huruvida eleven har rätt att läsa både modernt språk och modersmål eller om skolan är skyldig att leverera. Rektorn tycker att det är oklart vem som bestämmer i slutändan. Men har tolkat det som att det är skolan som bedömer och att eleven får ersätta det moderna språket om eleven vill.

/.../ man kan ju tolka det som att det ligger på eleven att välja, om dom önskar så får dom å då är ju det faktiskt en lagtext som säger att vi är skyldiga å erbjuda den möjligheten, men inte att, inte att det är vi som kan driva den utan den ligger helt på elevens önskemål och bord.

Vidare berättar Rektorn att skolan har varit mycket restriktiva när det gäller språkval engelska och menar att de följer skolverkets direktiv då det gäller att in i det längsta få elever att läsa ett modernt språk även om det inte är tvingande. Men påtalar även att skolan har haft ett slags dubbelkrav då tidigare skollärdning ansåg att eleven måste vara underkänd i engelska för att få

läsa engelska som språkval. Rektorn anser att det sätter en del elever i en rävsax och håller inte med om argumentet. Utan anser att det kan finnas andra ömmande skäl att få välja bort moderna språk, då kopplat till en initierad anpassad studiegång.

Där det tekniskt sett skulle kunna vara kunskapskraven i SO eller NO som blir lidande om eleven har för många ämnen å fokusera på å då skulle man trots att man klarar engelskan ändå kunna läsa engelska där för å stärka det betyget. Men det viktiga är att man stärker engelskan utan att man får bort ett ämne å skapar då tid å lägga det på något annat.

Dessa åtgärder menar rektorn sker i samarbete med vårdnadshavarna, det finns en blankett på skolan som måste godkännas av båda vårdnadshavarna. Det är en legitimerad engelsklärare som undervisar språkvalsgrupperna i engelska. Rektorn säger att det blivit en del diskussioner med språkvalsläraren i engelska, då den läraren har förväntat sig att få elever som inte kan engelska till sin grupp, medan rektorn ser en organisationsform med en mer heterogen språkvalsgrupp, där elever både ska ha möjlighet till att spjutspetsa sig i engelska, utifrån att eleven kan behöva fem extra meritpoäng till gymnasiet. Om eleven kan gå från ett D till ett C i engelska, samtidigt som eleven har ett F i moderna språk. Rektorn anser då att ett språkvalsbyte är aktuellt i årskurs nio. Att läsa engelska som språkval redan i årskurs sex anser rektorn är möjligt om eleven t ex. har svenska som andra språk och ligger väldigt långt efter i sina språkliga kunskaper i svenska eller engelska. Medan det i sjuan och åttan kan bero på omständigheter som ligger utanför skolan ram. Som gör att eleven får en långvarig sjukdom eller har en familjesituation eller ett behov av att ändra eller anpassa till viss del i sin studieplan,

Men jag tänker att rutinerna kring det här handla ju om en dialog mellan skolledningen och dom undervisande lärarna där vi tillsammans gör en bedömning. Till det behövs det ju en pedagogisk kartläggning, det behövs göras å planer för extra anpassningar innan för att utröna, å då hanterar vi det här på samma sätt juridiskt som en anpassad studiegång. Men vi använder samma, samma kriterier och tänk som, som det vi gör. För det vi gör är de facto tar bort ett meritvärde som inte går att läsa in sen. Och därför hanterar vi det så, även om skollagen kan jag tycka inte är lika svart-vit på det området.

Extra anpassningar i de moderna språken fungerar inte tillfredställande anser rektorn, men rektorn menar att skolan jobbar på att få det att fungera bättre. Rektorn uppger att de nu arbetar med elev efter elev, behov och plan, ämne för ämne.

Det kommer säkerligen dröja, å nått år till skulle jag säga innan, innan vi har betat av så att vi har fungerande insatser och dokumenterade planer med utvärderingsbara uppföljningar på alla elever på den här skolan. Å eftersom det gäller alla ämnen i alla årskurser, F till nio skulle jag vilja säga. Så det gäller även språkvalet.

Att byta från moderna språk till språkval engelska på grund av att eleven inte nått målen i det aktuella språket, anser rektorn vara en av de mest ogiltiga anledningarna.

Anledningen till att byta bort moderna språk är ofta för att eleven inte klarar att komma in på gymnasiet eller saknar i kärnämnet svenska eller engelska eller riskera å liksom rasa på en mer generell plan, betygsmässigt för att det är för många... en del elever har behov av att ha färre ämnen. Nån form av anpassad studiegång. Men att en elev har F i spanska, franska eller tyska å sen betyg i dom andra ämnena det är aldrig en, ett underlag.

Rektorn menar att de då gör en åtgärdsplan, men eleven får inte byta. Rektorn påpekar att om skolan låter eleverna byta hamnar skolan lätt i en situation där språkvalet blir något frivilligt. Då finns risken att fler elever väljer bort moderna språk av bekvämlighets skäl. Rektorn säger att det är självklart att om elevens enda problem är att eleven inte klarar betygen i moderna språk, så görs självklart en plan så att eleven kan få betyg. En elev som har en fungerande studieplan och enda problem är att eleven inte nå målen i moderna språk, så är det ett lyxproblem och ska vara lätt att åtgärda, ett språkvalsbyte blir det inte tal enligt rektorn.

Kommer du inte in på gymnasiet då måste vi börja se, hur vi ska kunna fixa så mycket meritvärde till dej som möjligt, å då är vi ju tillbaka/.../ men där har vi även det ska jag tillägga är det så att eleven sitter med betyg i moderna språk, så är det ju den som är kvar/.../och so:n ryker eller kemi...om det är ett rent meritvärdestaktisk justering vi gör.

6.3 Skola C

Även Skola C är en F-9 skola. Av de elever som fick slutbetyg läsåret 2013/2014 så var det 100 % av eleverna som läste svenska och färre än 10 elever läste modersmål, vilket leder till att det inte går att få fram ett procent tal utifrån Skolverkets statistik.

6.3.1 Sammanställning av intervju med biträdande Rektor C

Den biträdande rektorn på denna skola har ansvar för årskurs 1-9. Även på denna skola börjar eleverna att läsa moderna språk i årskurs sex. I årskurs sex läser samtliga elever ett av språken franska, tyska eller spanska. Att läsa språkval svensk-engelska är möjligt först i årskurs sju. Det finns inga elever på skolan som läser modersmål istället för modernt språk. Rektorn påpekar att fokus ligger på att få betyg i kärnämnen och att det för eleverna på denna skola är möjligt att läsa matematik på språkvalslektionerna.

De e ju fokus på att man ska ha betyg i kärnämnen, så det kan också va så att man har mattenstöd faktiskt på svensk-engelska /.../ utifrån svårigheter, så att målet med tiden är att använda dom tre timmarna så väl som möjligt utifrån elevernas behov...

Rektorn säger att språkval svensk-engelska inte kan räknas som ett val, utan att det mer är en behovsbedömning på individnivå. Rektorn menar att för de elever som har svårigheter med till exempel svenskan och engelskan, så är det ingen mening att läsa ett språk till. Enligt rektorn erbjuder skolan extra anpassningar och särskilt stöd även i moderna språk, som t. ex extra tid. Skolan har som mål att så många elever som möjligt ska läsa ett modernt språk med tanke på betygspoäng och vidare studier. Rektorn anser att ett problem med språkvalet är att gruppstorleken skiljer sig åt, då spanskan är det språk som är mest populärt.

Som det är nu så är gruppen i spanska så stor å de e... alla skolor har ju samma problem. Å där ligger säkert ribban på en nivå, medan tänker du på en franska eller tyska grupp, där man ju också gjort ett aktivt val. Spanskan känns ju som man väljer om man inte vet vad man vill å så, medans franska å tyska då har du bestämt dej att du ska läsa de. Så att om då de e en grupp på tie jättemotiverade elever, det är klart att dom hinner otroligt mycket mer./.../ Bara på grund av anledningen att man hinner mer, de e klart både med motivationen å även med en mindre grupp. /.../ När man går ut nian skulle jag tro att man har väldigt olika språknivåer, beroende på vilket språk man har läst...

Angående vad rektorn anser är den vanligaste orsaken till att elever inte läser ett modernt språk, svarar beskriver rektorn elever med stora svårigheter. Som till exempel sociala svårigheter med hög frånvaro, elever med sämre kognitiva förutsättningar. Rektorn talar om elever som ligger lågt och får kämpa med sitt skolarbete för att hänga med.

6.4 Skola D

Skola D är också en F-9 skola. Av de elever som fick slutbetyg läsåret 2013/2014 så var det 45 % av eleverna som läste svenska, 55 % läste svenska som andraspråk och 39 % som läste modersmål.

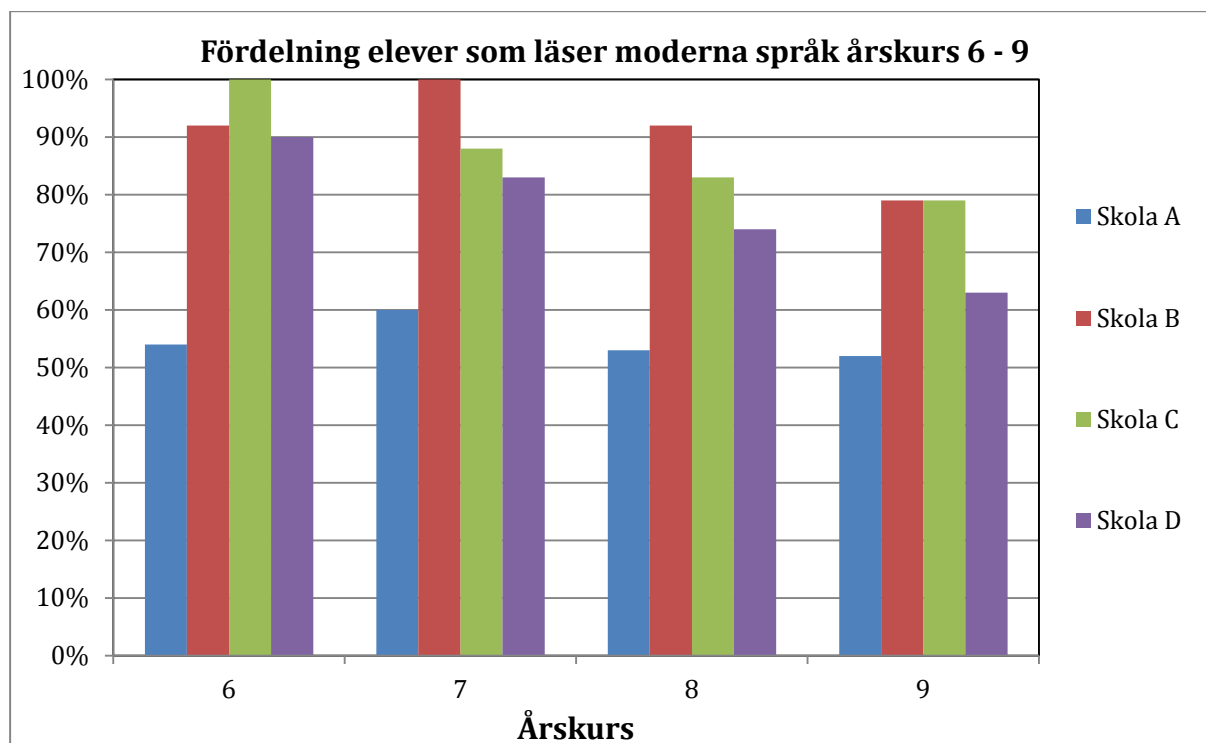
6.4.1 Sammanställning av intervju med Rektor D

Rektorn på skolan har arbetat på skolan mindre än ett år och ger därför knappa svar på ett flertal frågor under intervjun. Rektorn påpekar att rektorn inte kan hela organisationen än. Rektorn berättar att eleverna på skolan börjar eleverna läsa moderna språk i årskurs sex och att samtliga elever då väljer ett modernt språk. De språk skolan erbjuder inom ramen för språkvalet är Franska, Tyska, Spanska och SvEn (svensk-engelska). Men att alla elever i sexan väljer ett av språken franska, spanska eller tyska. SvEn erbjuds först i årskurs sju. Det finns inga elever som läser modersmål istället för moderna språk. Spanska är det populäraste språket i dessa grupper är det ca 28 elever per årskurs och i franska och tyska ca 15-20 elever. Rektorn påpekar att rektorn inte har arbetat på skolan så länge och kan därför inte riktigt svara på hur SvEn organiseras. Rektorn säger att den vanligaste orsaken till att en elev inte läser ett modernt språk är bristande mål uppfyllelse i svenska och engelska. Att det i sin tur ofta har med funktionsnedsättningar att göra, dokumenterade eller inte. Men att det även kan finnas svårigheter i att nå målen i moderna språk. Rektorn anser att de elever som är i behov av extra anpassningar inte får det stöd de behöver för att kunna läsa ett modernt språk. Att det finns en koppling mellan språkvalsbyte till svensk-engelskan och risken att inte nå målen i moderna språk. Rektorn anser även att det på skolan finns en koppling mellan behovet av extra anpassning och språkval svensk-engelska. Rektorn anser att vanligaste orsaken till att en elev inte läser ett modernt språk är bristande måluppfyllelse.

6.6 Analys av resultaten

Här nedan följer en analys av resultaten, kopplade till studiens syfte och frågeställningar.

6.6.1 Andelen elever som läser moderna språk på respektive skola

Fördelning av elever som läser moderna språk 6-9, gällande läsåret 2014/2015. (Statistik i tabellen är baserad på uppgifter från SIRIS)

Alla fyra skolor erbjuder eleverna att börja läsa ett modernt språk i årskurs 6. Skola A erbjuder eleverna franska, spanska och engelska som språkval. Det är 54 % av eleverna i årskurs 6 som läser ett modernt språk. Skolan har som ambition att vägleda alla elever som har betyg i svenska och engelska att läsa ett modernt språk. De bör prova att läsa spanska eller franska något år, men de har också möjligheten att läsa språkval engelska redan från årskurs 6. Det är en stor andel av eleverna som läser modersmål, 94 % av de elever som fick slutbetyg i årskurs 9 läsåret 2013/2014 läste modersmål, 99 % läste svenska som andra språk. Andelen elever som läser moderna språk ligger jämnt fördelat mellan årskurserna drygt 50 %.

Skola B erbjuder i årskurs 6 franska, spanska, tyska, samt engelska i särskilda fall. Det är ca 92 % av eleverna i årskurs 6 som läser ett modernt språk. Det var färre än 10 elever som fick slutbetyg (årskurs 9, läsåret 2013/2014) i modersmål och 100 % av eleverna som läste svenska. I nuvarande årskurs 7 läser samtliga elever ett modernt språk. Antalet elever som läser moderna språk sjunker mellan årskurs 6-9, (läsåret 2014/2015) är det 79 % av eleverna i årskurs 9 som läster ett modernt språk.

På Skola C läser samtliga elever i årskurs 6 något av språken franska, spanska eller tyska. Även på Skola C var det färre än 10 elever som fick slutbetyg (årskurs 9, läsåret 2013/2014) i modersmål och 100 % av eleverna som läste svenska. På skolan sjunker antalet elever som läser moderna språk mellan årskurs 6 -9, (läsåret 2014/2015) är det även på denna skola 79 % av eleverna i årskurs 9 som läster ett modernt språk.

På Skola D läser enligt statistiken 90 % av eleverna i årskurs 6 ett modernt språk. De erbjuder franska, spanska, tyska och svensk/engelska som språkval. Av de elever som fick slutbetyg i årskurs 9 läsåret 2012/2013 var det 39 % som läste modersmål, 45 % av eleverna som läste svenska, 55 % läste svenska som andra språk. Andelen elever som läser moderna språk (läsåret 2014/2015) sjunker kraftigt från 90 % i årskurs 6 till 63 % i årskurs 9.

6.6.2 Extra anpassningar i språkvalen

På två av skolorna - D och B - anser rektorerna att extra anpassningar i moderna språk inte görs i tillräcklig utsträckning. Rektorn på skola D anser inte att behovet extra anpassningar tillgodoses i moderna språk. Vilket gör att det finns en koppling mellan risken att inte nå målen i moderna språk och språkvalsbyte till SvEn. Rektor på skola B menar att det finns ett generellt problem på skolan när det gäller extra anpassningar och särskilt stöd. Att skolan just nu är i en fas där de tittar på elev för elev, ämne för ämne. Rektorerna på skolorna A och C anser att elever i behov av extra anpassningar får det stöd de behöver även i moderna språk.

Dels utifrån att vi har utrustning med både Ipads och datorer..å..eh../.../ det har vi ju för alla eleverna. De tar ju med sig sina kompensatoriska verktyg in i modernt språk. Sedan har vi ju också en differentierad undervisning och försöker i våra planeringar att ha delmål på olika nivåer, och liksom innefatta alla, så det gör modern..moderna språklärarna likväl som alla andra ämnes...lärare.

(Rektor på skola A)

6.6.3 Möjligheter och dilemman kring organisationen av språkval

Samtliga rektorer uppger att spanskan är det populäraste språket. Rektor på skola C påpekar att ett dilemma är att gruppstorlekarna skiljer sig åt. Rektor C säger att många av de elever som läser spanska väljer det för att de inte vet vad de ska välja, medan de som väljer franska eller tyska gör ett mer genomtänkt och aktivt val. Det resulterar enligt Rektor C i att de grupperna både blir mindre och att dessa elever ofta är mer studiemotiverade. Rektorn på skola D ser språkval SvEn som en möjlighet för eleven att nå ökad måluppfyllelse och att elever med svårigheter i svenska och engelska ofta har med funktionsnedsättningar att göra.

Som en möjlighet har skola A organiserat engelskan (svenskan) så att det är tre lärare på ca 28 elever per årskurs. Lärarna har kompetens i engelska och svenska som andra språk, de arbetar kursvis i åtta veckors intervaller. Kurserna bestäms utefter gruppens/elevernas behov i samråd med ämneslärarna t.ex. kan en kurs vara två timmar engelska och en timme läsförståelsestrategier. För att efter åtta veckor kanske byta till förmågan att uttrycka sig muntligt i engelska. Rektor A beskriver det som en flexibel organisation.

Rektorn på skola B anser att det finns en studiefördel för en del elever som har ett starkt modersmål att få ersätta det moderna språket med modersmål istället. Rektor B ser även möjligheter i att ha en organisationsform med en mer heterogen språkvalsgrupp. Där elever både ska ha möjlighet till att spjutspetsa sig i engelska, utifrån att eleven kan behöva fem extra meritpoäng till gymnasiet. Ett dilemma uppstår om eleven kan gå från ett D till ett C i engelska, samtidigt som eleven har ett F i moderna språk. Då kan ett språkvalsbyte vara aktuellt i årskurs nio. Samtidigt säger Rektor B att om eleven endast saknar betyg i språkval, så ska det vara ett problem som är relativt lätt att åtgärda. Genom upprättandet av en åtgärdsplan når eleven målen och får betyg i moderna språk. Rektor B säger att det finns olika anledningar till att elever är i behov av språkval SvEn, lite beroende på årskurs. Möjligheten att läsa engelska som språkval redan i årskurs 6 finns då eleven till exempel har svenska som

andra språk och ligger väldigt långt efter i sina språkliga kunskaper i svenska eller engelska. Medan det i sjuan och åttan kan bero på omständigheter som ligger utanför skolan ram. Som till exempel en långvarig sjukdom, en problematisk familjesituation eller ett behov av att ändra eller anpassa till viss del i sin studieplan. Rektor B påpekar att om skolan låter eleverna byta språkval hamnar skolan lätt i en situation där språkvalet blir något frivilligt. Då finns risken att fler elever väljer bort moderna språk av bekvämlighets skäl.

Rektorn på skola C anser att fokus på skolan ligger på att få betyg i kärnämnen och att det därför är möjligt för eleverna på denna skola att läsa matematik på språkvalslektionerna. Rektorn säger att språkval svensk-engelska inte kan räknas som ett val, utan att det mer är en behovsbedömning på individnivå. Ett dilemma är när elever har svårigheter med till exempel svenskan och engelskan, då är det ingen mening att läsa ett språk till menar Rektor C. Rektorn C anser att den vanligaste orsaken till att elever inte läser ett modernt språk är att eleven har stora svårigheter. Som till exempel sociala svårigheter med hög frånvaro, elever med sämre kognitiva förutsättningar. Rektor C talar om elever som ligger lågt och får kämpa med sitt skolarbete för att hänga med.

7. Diskussion

Här nedan följer dels en diskussion kring den valda metoden och genomförandet av studien, dels en resultatdiskussion där studiens resultat sammankopplas med den bearbetade litteraturen.

7.1 Metoddiskussion

Valet av metod för denna studie upplevs ha varit det rätta utifrån studiens syfte; dock hade kanske urvalet kunnat utökas. Det hade även varit intressant att ta av fler aktörers uppfattningar kring språkvalet. Exempelvis specialpedagoger/speciallärare, språklärare, de lärare som undervisar i SvEn-grupperna, samt olika elevers åsikter. Att ta del av hur rektorerna på de berörda skolorna uppfattar och valt att organisera språkvalet på sina olika skolor och hur de upplever den problematik som finns kring detta ämne har varit mycket givande. Att välja rektorer som respondenter visade sig dock vara en utmaning, då rektorerna har en hög arbetsbelastning.

Något som hade berikat och som saknas i föreliggande studie är en fördjupning kring lektionsinnehållet och bedömningen i moderna språk. Men kanske är rektorerna inte de rätta personerna att svara på just dessa frågor. Intervjusituationerna upplevdes av intervjuaren som positiva; rektorerna var engagerade och intresserade av ämnet som behandlades och berättade om sina tankar och erfarenheter.

7.2 Resultatdiskussion

I avsnittet nedan kopplas empirin samman med litteraturen och de teorier som tas upp i studien som svara upp till studiens syfte, samt ger svar på studiens frågeställningar.

7.2.1 Andelen elever som läser ett modernt språk

Vid en jämförelse kan det konstateras att på Skola B och Skola C så ligger, antalet elever som läser ett modernt språk läsåret 2014/2015, över de siffror som finns i den genomlysning som Tholin och Lindqvist (2009), samt Skolinspektionens rapport 2010:6. Dessa rapporter visar att det är ca 40 % av eleverna som inte läser ett modernt språk i årskurs 9 och därmed blir utan betyg i detta ämne. Medan Skola B och Skola C är det i årskurs 9, 21 % som inte läser ett modernt språk. Skola D tangerar dessa siffror med 37 %, medan Skola A ligger något under med 48 %, samtidigt har dessa två skolor fler elever som läser svenska som andra språk och modersmål. Dock är det så att dessa siffror ligger betydligt högre än andelen elever som inte når betyg i skolans övriga ämnen, som enligt Tholin och Lindqvist (2009) ligger på ca 7 %.

7.2.2 Organisationen av språkval

Föreliggande studie visar vidare i enlighet med Tholin och Lindqvist (2009) att skolornas organisation kring språkvalet skiljer sig mellan de olika skolorna. Samtliga skolor i studien erbjuder undervisning i moderna språk från och med årskurs 6, men vilka språk som erbjuds skiljer sig mellan skolorna. Ett par av skolorna erbjuder engelska som språkval redan från start, medan de andra först är möjligt att läsa engelska som språkval i årskurs 7. Även möjligheten att läsa svenska eller svenska som andra språk som språkval varierar mellan skolorna. Tholin och Lindqvist (2009) påpekar att det på skolorna idag förekommer varierande tolkningar av de regelverk som gäller för språkval på lokal nivå.

Resultatet visar en verksamhet som inte bara saknar namn utan också identitet. Genomlysningen visar att det finns stora brister i SvEn, brister som kräver pedagogiska lösningar, men de förändringar som skolorna gör handlar nästan uteslutande om organisatoriska förändringar. Det finns en stor osäkerhet om SvEn både organisatoriskt och innehållsmässigt. Det är en osäkerhet som inte bara finns på skolorna, utan också Skolverkets inspektionsrapporter präglas av en klivenhet och rådvillhet när det gäller språkvalen och SvEn. (s.13)

Skolverket (2011) anser enligt åtgärdsförslagen att alternativen *svenska och svenska som andraspråk* ska avgränsas så att det endast ska ges till elever som riskerar att inte klara målen i svenska eller svenska som andraspråk. Men att betyget fortsatt ska ges som en del av det ordinarie ämnet. Enligt gällande regler ges inget betyg i språkval engelska, svenska eller svenska som andra språk, betyget i dessa språkval ges som en del av det ordinarie ämnet. Skolverket (2011) föreslår i sitt åtgärdsförslag att dessa elever ska ges möjlighet att läsa ett modernt språk på steg 1- nivå i årskurserna 8 och 9.

När det gäller *engelska* som språkval ska det endast erbjudas av skolorna i form av engelska för nybörjare och fram till steg 2. Skolverket (2011) menar att språkval engelska är avsett för elever som inte tidigare har läst, eller har läst mycket litet engelska. Även dessa elever ska få möjlighet att läsa ett modernt språk på steg 1-nivå i årskurserna 8 och 9 och få betyg i ämnet. De steg som anges är kopplade till GERS (se tabell s.5) Samtliga rektorer på de undersökta skolorna menar att den vanligaste orsaken till att en elev inte läser ett modernt språk är bristande måluppfyllelse i svenska och/eller engelska.

Rektor på skola B, anger att försök har gjorts för att ta reda på vad som egentligen gäller när det till exempel handlar om att läsa modersmål istället för ett modernt språk. Rektor B anser att det skulle vara en fördel för vissa elever att kunna nyttja detta val. I Skolinspektionens rapport (2010:6) lyfter man upp att det är ovanligt att elever läser sitt modersmål inom ramen för moderna språk. På de undersökta skolorna är det endast Skola A som organiserat så att ett antal elever delvis läser modersmål i anslutning till moderna språk. Skolverket (2011) vill enligt åtgärdsförslagen att alternativet att läsa modersmål inom ramen för moderna språk ska kvarstå.

7.2.3 Extra anpassningar och särskilt stöd

I Skolinspektionen (2010) påpekar i sin rapport att enligt skollagen och grundskoleförordningen är inte elevens rätt till särskilt stöd begränsat till vissa ämnen utan att det även ska gälla moderna språk. I föreliggande studie anser två av fyra rektorer att eleverna får extra anpassningar i moderna språk, medan övriga två uppger att det på skolorna finns brister i detta stöd.

I vissa fall förefaller det som om både lärare och elever ser möjligheten att hoppa av studierna i moderna språk som en utväg. En orsak till att elever avbryter är att undervisningen blir för svår och att de inte får den hjälp de behöver. Det finns exempel på att en del av dessa elever till och med får rådet av sin lärare att avbryta. Vi har också stött på lärare som i princip räknar med att en viss andel av eleverna kommer att hoppa av och lärare som upplever en lättnad när vissa elever försvinner från gruppen. (Skolinspektionen, 2010, s.7)

Rektorerna på skola C och D säger att det finns ett samband mellan elever med svårigheter/funktionsnedsättningar och språkval SvEn. Dessa ”brister” gör att de inte läser ett modernt språk. Rektor C talar om elever som ligger lågt och får kämpa med sitt skolarbete för

att hänga med. Skolinspektionen (2010) framkommer i sin rapport att det finns elever som avråds från att börja läsa ett modernt språk, samt språklärare som råder vissa elever att avbryta sina studier. Då eleven anses ha väldigt svårt för språket eller om eleven har svårigheter i svenska och eller engelska. Tholin och Lindqvist (2009) ställde frågan om vem som initierar ett byte av språk och kom i sin studie fram till att det oftast inte är lärarna i svenska eller engelska som uppmanar elever att byta språkval, utan att det i högre grad är lärarna i moderna språk. I och med detta tolkar författarna svaren om behoven om extra stöd i svenska och engelska mer retorik än ett verkligt behov för stora grupper av elever. Giota och Emanuelsson (2015) anser att man inte diskuterar vad skolan har för behov av att skilja ut ”problemelever” eller elever som ”inte hänger med de övriga i klassen” och vad detta får för konsekvenser för dessa elevers liv, då i synnerhet i ett långtidsperspektiv.

Behovet av att ”föra undan” elever som anses riskera skolans resultat- status ökar därigenom, vilket resulterar i ökade behov av en avskild special- undervisning (Giota & Emanuelsson, 2011). Detta behov uttalas förvisso sällan i klartext, utan retoriken, precis som under 1960-talet, talar endast om att ge hjälp till de svaga/avvikande eleverna. En klar differentiering är det lika- fullt tal om. (op.cit., s.292)

Samtidigt som Tholin och Lindqvist (2009) lyfter fram att så många som 40% av eleverna i årskurs 9 som inte läser ett modernt språk, samtidigt som det är relativt få som inte når målen i svenska och engelska när de går ut grundskolan. De menar dock att det kan vara så att det extra stöd eleverna får i SvEn kan vara en orsak till att så många klarar målen. De anser att det går att ifrågasätta om målen i svenska och engelska är så högt satta att det behövs ett extra ämne för att eleverna ska nå målen. Samtliga rektorer anser att språkval engelska eller SvEn behövs för att eleverna ska nå ökad måluppfyllelse i just engelska och/eller svenska, svenska som andra språk. Skolverket (2011) påpekar i sin utredning att kunskapskraven i moderna språk är satta så att möjligheten för eleverna att nå målen är desamma som i alla andra obligatoriska ämnen. Skolverket (2011) menar att det precis som i grundskolans övriga ämnen dock finns elever som inte uppnår målen. De påpekar också att de i de övriga ämnena inte finns några andra alternativ t.ex. byte till ett annat ämne. De anser även att det finns många elever som läser svenska/engelska, svenska eller engelska som skulle kunna klara av studierna i ytterligare ett språk.

7.2.4 Språkval - möjligheter och dilemman

Enligt Skolinspektionen (2010) är det endast ett fåtal rektorer och lärare som reflekterar över sambandet mellan avhopp och undervisningens innehåll och genomförande. På övriga skolor hänvisar rektorerna och lärarna avhoppet till elevernas inställning, förmåga och vilja att ta till sig undervisningen. I vissa fall pekas även elevernas bakgrund och hemförhållanden ut som bidragande orsaker.

Stödet hemifrån och därmed föräldrarnas utbildningsnivå och kulturella kapital har fått en ökad betydelse för den enskilda elevens prestationer i skolan. Skolans klassutjämning och kompensatoriska förmåga kan sägas ha försvagats (i Giota, 2013).
(Giota & Emanuelsson s.8)

Både Rektor B och Rektor C menar att elevens hemsituation och svårigheter på ett socialt plan kan vara bidragande orsaker till att eleven inte når skolans mål och därmed är i behov av att läsa engelska eller SvEn istället för ett modernt språk. Rektor A är den enda av rektorerna som tar upp lektionsinnehållet och pedagogiken under intervjun. Utformningen av

intervjufrågorna, kan dock ha betydelse för detta resultat och att inte andra rektorer går in på detta under intervjun. Rektor A anser att skolan de två senaste åren blivit mycket bättre på att skapa delmål och fånga eleverna där de är, vilket rektorn menar genererar i minskade avhopp från de moderna språken. Enligt rektorn var undervisningen tidigare mer enhetlig, antingen klarade eleven det eller inte, rektorn påpekar att det inte längre är så. Rektorn säger att för tre-fyra år så var avhoppet många och språkvalsgruppen i engelska blev bara större och större. Rektorn kopplar detta till utvecklingen av skolans LPP:er med delmål och säger att avhoppet just nu är en icke-fråga på skolan. Fischbein (2007) menar att det vid upprättande av t ex åtgärdsprogram är det viktigt att undvika att enbart utgå från individuella förutsättningar, utan att även lyfta fram de svårigheter som bottnar i skolan bristande förmåga i att hantera mångfald. I intervjun med rektor på Skola A framkommer att skolan har en vana av att arbeta med en interkulturell pedagogik i en flerspråkig miljö. Rektorn beskriver under intervjun en flexibel organisation. En sådan organisation är frågan om bemötande, hur vi bemöter elever med olika referensramar och olika erfarenheter viktig. Enligt Jahanmahan (2012) ska mångfald av olikheter i skolan ses som resurser och inte som hinder i skol- och undervisningssammanhang.

Sen har vi sagt att man kan börja läsa ett modernt språk i sjuan också, och för dom nyanlända som till exempel, då har vi till och med fått elever som har ett starkt modersmål och inhämtat engelska eller har stark engelska redan, som faktiskt har gått ut och läst ett modernt språk åttan och då fixat betyg på två år./.../ Vi ser att de som kommer med starka språk det finns ju fler som kommer från till exempel Serbien eller... som...som har både engelska en del har också franska./.../ Så då är det ju det man ska jobba på. Då har de ju gratis betyg och kunskaper, då är de ju starka där. Det kan i sej påverka att svenskan går snabbare. (Rektor A)

Rektor på skola C påpekar att ett det är ett dilemma att gruppstorlekarna skiljer sig åt. Samtliga rektorer uppger att spanskan är det populäraste språket. Rektor C säger att många av de elever som läser spanska väljer det för att de inte vet vad de ska välja, medan de som väljer franska eller tyska gör ett mer genomtänkt och aktivt val.

Som det är nu så är gruppen i spanska så stor å de e... alla skolor har ju samma problem. Å där ligger säkert ribban på en nivå, medan tänker du på en franska eller tyska grupp, där man ju också gjort ett aktivt val. Spanskan känns ju som man väljer om man inte vet vad man vill å så, medans franska å tyska då har du bestämt dej att du ska läsa de. Så att om då de e en grupp på tie jättemotiverade elever, det är klart att dom hinner otroligt mycket mer./.../ Bara på grund av anledningen att man hinner mer, de e klart både med motivationen å även med en mindre grupp. /.../ När man går ut nian skulle jag tro att man har väldigt olika språknivåer, beroende på vilket språk man har läst...(Rektor C)

Detta kan jämföras med de ”taktikval” eleverna gjorde i de allmänna och särskilda kurserna som tidigare fanns i matematik och engelska.

Elever gjorde även ”taktikval”. De bytte från särskild till allmän kurs för att få ett högre betyg. Det var däremot sällan som elever bytte från allmän till särskild kurs. Varken valet av kurs eller kursbytet var helt neutralt vad gäller social bakgrund, kön och betyg. (Giota & Emanuelsson, s.5)

Det är heller inte vanligt att elever byter från språkval SvEn till ett modernt språk, även om några av rektorerna anser att det skulle vara möjligt. Skolverket (2011) öppnar i sina åtgärdsförslag upp för en sådan möjlighet då förslaget är att elever ska få möjlighet att läsa moderna språk på steg 1-nivå.

8. Avslutande reflektioner

Så är då språkval SvEn en fråga om differentiering och nivågruppering? Vid summering av både den teoretiska bakgrunden och studiens empiriska material, går det att konstatera att många gånger så är fallet. Är språkvalet ett ämne för specialpedagogik? Jag anser att det är viktigt att specialpedagoger som är verksamma i grundskola, då framförallt på mellan- och högstadiet ser till att elever inte slentrianmässigt hamnar i språkval SvEn. Dessutom måste det stöd som eleven har rätt till även börja innefatta stöd och extra anpassningar i moderna språk. Hur kommer det sig att det finns en uppfattning om att det är svårare att lära sig ett språk, än något utav skolans övriga ämnen? Vems är ansvaret för att vissa elever blir utan möjligheten att läsa ett modernt språk och dessutom missar betyg och viktiga meritpoäng inför gymnasievalet?

Språk är människans främsta redskap för att tänka, kommunicera och lära. Att ha kunskaper i flera språk kan ge nya perspektiv på omvärlden, ökade möjligheter till kontakter och större förståelse för olika sätt att leva. Kunskaper i flera språk ökar också individens möjligheter att ingå i olika sociala och kulturella sammanhang och att delta i internationellt studie- och arbetsliv. (Lgr11, s.76)

Inom EU finns gemensamma utbildningsmål för att främja språkinlärning dels i *Utbildning 2010*, dels i *Nyckelkompetenser för ett livslångt lärande* (2006). I det förstnämnda, ett delmål att förbättra inlärningen av främmande språk. För det första ska alla uppmuntras att lära sig två eller vid behov, fler språk utöver modersmålet. Dessutom ska medvetenheten om språkinlärningens betydelse för alla åldrar öka. För det andra ska skolor och utbildningsinstitutioner använda sig av effektiv undervisning och effektiva utbildningsmetoder, samt motivera till fortsatt inlärning av språk senare i livet. Kring nyckelkompetenser lyfter man fram:

Inlärarnas skiftande behov bör bemötas genom att man mot bakgrund av de enskilda individernas olika kompetens säkerställer att de grupper som, på grund av utbildningsmässiga nackdelar orsakade av personliga, sociala, kulturella eller ekonomiska omständigheter, behöver särskilt stöd för att utnyttja sin utbildningspotential får samma möjligheter och tillgång till utbildning.

(Europeiska unionens officiella tidning 2006/962/EG)

Detta rimmar väl med tanken kring ”en skola för alla” och ett inkluderande perspektiv. En väg att gå är att grundskolan implementerar GERS och tar vara på det hjälpmedel som finns i Europeisk språkportfolio. I kommentarmaterial till moderna språk hänvisar man till GERS. De påpekar även att kursplanen i moderna språk har en funktionell och kommunikativ grundsyn på språklärandet. Utgångspunkten i språkanvändningen har sitt fokus på de kommunikativa språkliga förmågorna reception, produktion och interaktion. Little (2011) framhåller att CEFR (GERS) har formats efter värderingar kring demokrati och mänskliga rättigheter. En tanke på individens möjligheter till personlig utveckling. Utbildning är kopplat till individen vilket även harmoniserar med tanken på ett livslångt lärande. GERS (CEFR) är enligt Persson, Rudin & Stenberg (2011) riktad mot många olika målgrupper såsom politiker, tjänstemän, skolhuvudmän, skollärare, lärare och elever.

Samhälleliga beslutsfattare har en skyldighet att se till inte bara att styrdokument, såsom exempelvis läroplaner, betonar demokrati, rättvisa och inkluderande principer utan också att dessa på organisations-, grupp- och individnivå leder till det önskade resultatet. På skolans område kan t.ex. valfrihetsprincipen eller ekonomiska styrinstrument motverka dessa ambitioner. Exempel på detta är att antalet små/segregerade grupper ökar igen i skolan efter att tidigare ha minskat. (Fischbein, 2007, s.27)

Det är därför positivt att Skolverket (2011) gjort sin kartläggning kring språkvalen moderna språk och svenska/engelska och de konkreta förslag de framfört i sin redovisning av regeringsuppdraget, Dnr U2010/4019/S *Betyg i steg 1 i moderna språk, Förändringar av alternativen till moderna språk samt Ett utvecklingsuppdrag till Skolverket*. Om dessa förslag är genomförbara och blir förverkligade kan det innebära ökade möjligheter för elever i behov av stöd eller extra anpassningar, att få det stöd de behöver för att öka sina språkliga kunskaper. Ett dilemma som Skolverket (2011) lyfter upp i sin kartläggning, rektorerna uppger i intervjuerna och litteraturen i studien visar, är att svenska, svenska som andra språk och engelska behövs som komplement till moderna språk.

Det finns till exempel elever som har ett annat modersmål än svenska och är starka i det, då behövs ibland extra svenska eller engelska. Dessa elever når det mål som EU efterlyser, det vill säga två språk utöver sitt modersmål. I dessa fall kan troligen svenskan räknas som ett främmande språk, särskilt i de fall då eleven inte är född och uppvuxen i Sverige? De elever som läser modersmål får betyg i ämnet, vilket "täcker upp" det betyg som missas i moderna språk. Men en elev bör enligt mig inte "placeras" i SvEn på grund av tillexempel dyslexi, läs och skrivsvårigheter eller andra funktionsnedsättningar, den typen av svårigheter ska skolan klara av att hantera. Detta skulle bland annat kunna ske genom att undervisningen och bedömningen får mer fokus på muntliga prestationer, såsom kommentarmaterial till moderna språk och GERS förordar. Europeisk språkportfolio (ESP) är ett användbart stöd för undervisning i språk. Språkportfolion hjälper eleven att bli medveten om sitt eget lärande, samt att få syn på sina språkliga kunskaper.

(<http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/sprak/stod-i-undervisningen/europeisk-sprakportfolio-1.83490>).

Framöver kan vi i troligtvis förvänta oss att Skolverket kommer se till att skolorna följer upp och utvärderar språkvalet på ett mer effektivt sätt. Förslaget till regeringen att de ska ge *Ett utvecklingsuppdrag till Skolverket*, är ett förslag som inte kräver en förändring av förordningen och är på så sett lättare att genomföra. Att det från och med detta läsår finns uppgifter kring moderna språk och hur fördelningen av elever och årskurs i SIRIS kan vara ett tecken på den förslagna åtgärden. Enligt mig kommer detta ställa nya krav på hur rektorerna väljer att organisera språkvalet på skolorna, samt öka rektorerna medvetenhet kring ämnet och de möjligheter och dilemman som finns när det gäller språkval. Det gäller bland annat att se till att behovet av extra anpassningar och särskilt stöd även tillgodoses i moderna språk, samt att på individnivå se över vilka elever som läser vilket språkval. Så att fler elever ges möjlighet att tillgodogöra sig fler språk, men även värna om de språkliga resurser som eleverna bär med sig, då det till exempel gäller elever med svenska som andra språk.

Föreliggande studie visar på många olika sätt att ämnet språkval i grundskolan- är ett ämne för specialpedagogik, samt att detta är ett ämne som ytterligare behöver belysas ur ett specialpedagogiskt perspektiv.

8.1 Framtida forskning

Efter genomförandet av denna studie står det klart att språkvalet i grundskolan är ett ämne för specialpedagogik, samtidigt som det saknas forskning kring språkval ur ett specialpedagogiskt perspektiv. För det första skulle en studie kring språkval/ moderna språk ur ett elevperspektiv kopplat till specialpedagogiken vara av intresse att genomföra. För det andra som tidigare nämnades i metoddiskussionen, så skulle en studie kring lektionsinnehåll och bedömning av moderna språk gå att studera ur ett specialpedagogiskt perspektiv då med fokus på lärarna i moderna språk. För det tredje skulle det vara intressant att göra en studie kring språkval kopplat till skolutveckling, då det på vissa skolor kan tolkas som att den rådande skolkulturen i hög grad styr ämnet och inte rektorn.

Referenslista

Ahlberg, Ann (2007) Specialpedagogik – ett kunskapsområde i utveckling. I Nilholm, Claes & Björk-Åkesson, Eva (Red.) (2007) *Reflektioner kring specialpedagogik – sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*. (s.66-84) Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007. <http://www.vr.se/>

Erickson, G & Sylvén, L K (2013) *Lärande och Bedömning i Språk*. I Wernersson, I & Gerrbo (Red.) (2013) *Differentieringens janusansikte*. (s.77-114) Göteborg: Göteborgs universitet

Fischbein, S. (2007). Specialpedagogik i ett historiskt perspektiv. I Nilholm, C& Björk-Åkesson, E (Red.) (2007) *Reflektioner kring specialpedagogik – sex professorer om forskningsområdet och forskningsfronterna*. (s. 17-35) Vetenskapsrådets rapportserie 5:2007. <http://www.vr.se/>

Giota, J, Berhanu, G & Emanuelsson, I (2013) *Pedagogisk och organisatorisk differentiering-konsekvenser för elevens delaktighet och lärande*. I Wernersson, I & Gerrbo, I (Red.) (2013) *Differentieringens janusansikte*. (s.257-299) Göteborg: Göteborgs universitet

Jahanmahan, F.(2012) *Interkulturell pedagogik, inkluderande pedagogik – forum för motstånd?* .I Goldstein-Kyaga, K, Borgström, M & Hübinette, T. (Red.) (2012) *Den interkulturella blicken i pedagogik Inte bara goda föresatser*. (s.117-134) Huddinge: Södertörns högskola

Little, D. (2011) Responding to the real challenge of the Common European Framework of Reference for Languages. (s.41-47) I Söderberg, C. (Red.) (2011) *Språklärarens stora blå?- En samling texter om Gemensam europeisk referensram för språk*. (s.41-47) Uppsala: Fortbildningsavdelningen

Lander, R, Blossing, U, Jarl, M, Milsta, M, Olin, A & Rönnerman, K (2013) Skolutveckling och differentiering för skolpersonal. I Wernersson, I & Gerrbo, I (Red.) (2013) *Differentieringens janusansikte*. (s.115-148) Göteborg: Göteborgs universitet

Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, L, Sandström, M & Stier, J(Ed.). (2014) *Inkludering - möjligheter och utmaningar* Lund: Studentlitteratur

Patel, R & Davidsson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* Lund: Studentlitteratur

Persson, R, Rudin, T & Stenberg, G. (2011) Referensramen i de nya kurs- och ämnesplanerna. I Söderberg, Carin (Red.) (2011) *Språklärarens stora blå?- En samling texter om Gemensam europeisk referensram för språk*. (s.71-74) Uppsala: Fortbildningsavdelningen

Phillips, D.C & Soltis J.F (2010) *Perspektiv på lärande*. Stockholm: Nordstedts

SFS(2011:185) *Skolförordningen*.

SFS(2010:800) *Skollagen*

Skolverket (2007) *Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning*. Stockholm: NJ

Skolverket (2011) *Kommentarmaterial till kursplanen i moderna språk*. Stockholm: NJ

Skolverket (2011) Lgr 11. *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket. [<http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>]

Skolinspektionen. (2010) *Moderna språk. Kvalitetsgranskning. Rapport 2010:6*. Stockholm

Skolverket, (2011) *Redovisning av regeringsuppdrag angående utveckling av språkvalen moderna språk och svenska/engelska*. Dnr U2010/4019/s.

Skolverket (2014) *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. Stockholm: NJ

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Säljö, R. (2005) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.

Tholin, J & Lindqvist, A-K. (2009) *Språkval svensk/engelska på grundskolan - en genomlysning*. Rapport 3:2009. Högskolan i Borås: Institutionen för pedagogik

Trost, J.(2010) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet (2011). *God forskningssed*. Vetenskapsrådets rapportserie 1:2011. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Ödman, P-J (2007). *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.

Tidskrifter

Europeiska gemenskapernas officiella tidning 2002/C58/01 *Om uppföljning av rapporten om utbildningssystemets konkreta framtidsmål inför utarbetandet av en gemensam rapport från rådet och kommissionen som ska läggas fram vid Europeiska rådets vårmöte 2002*.

http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2002.058.01.0001.01.SWE

Hämtad 2015-02-19

Europeiska unionens officiella tidning 2006/962/EG *Om nyckelkompetenser för livslångt lärande*

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32006H0962&from=SV>

Hämtad 2015-02-19

Giota, J & Emanuelsson, I (2015) *Konsekvenser av individualiserad undervisning för elevers motivation*. Vägval i skolans historia, Föreningen svensk undervisningshistorias digitala tidskrift.

<http://undervisningshistoria.se/konsekvenser-av-individualiserad-undervisning-for-elevers-motivation/> Hämtad 2015-04-09

Utbildningsrapporter

Mattson Harms, M. (2011) *EU:s syn på nyckelkompetenser med fokus på språklig kompetens*. (Specialarbete 15 högskolepoäng, Svenska som andraspråk) Göteborgs universitet, Institutionen för svenska språket.

Hemsidor

Minskad administration för lärare genom tydligare regler för åtgärdsprogram. www.regeringen.se/sb/d/119/a/234411

Europeisk språkportfolio

<http://www.skolverket.se/skolutveckling/larande/sprak/stod-i-undervisningen/europeisk-sprakportfolio-1.83490>

SIRIS - Skolverkets Internetbaserade Resultat- och kvalitetsInformationssystem.

<http://sir.is.skolverket.se/siris/f?p=Siris:1:0>

Bilagor

Bilaga

1

Hej!

2014-10-17

Jag heter Christin Hanstad-Simonsson och går Specialpedagogiska programmet vid Göteborgs universitet. Jag är just nu inne på min sista termin och följaktligen min magisteruppsats. Anledningen till att ni får detta brev är således mitt uppsatsarbete. Syftet med min studie är att undersöka vilket stöd elever i behov av extra anpassning eller särskilt stöd får för att lyckas studera ett modernt språk i grundskolan. Samt hur organisationen för de elever som inte läser ett modernt språk ser ut. Jag funnit studier som visar att det endast är 65 % av elever i årskurs 9 som läser ett modernt språk. Eftersom jag läser till specialpedagog blir mitt fokus riktat mot de elever som på något sätt blir berörda av specialpedagogiska insatser.

Det analysmaterial jag har tänkt använda mig av är dels statistik som jag hämtat från SIRIS (Skolverkets Internetbaserade Resultat- och kvalitetsInformationsSystem), dels intervjuer med rektorer. Därför undra jag om du som rektor alternativt biträdande rektor, skulle kunna ge mig 45 min för en intervju kring er skolas organisation i ämnet Moderna språk/Språkval. Jag kommer utgå ifrån ca 10 relativt slutna intervjufrågor. Jag är fullt medveten om att ni rektorer har ett pressat arbetsschema, därför vill jag inte störa mer än nödvändigt.

Jag kan enligt min mening studera vilken högstadieskola som helst i hela landet, då organisationen kring språkvalet skiljer sig från skola till skola. Jag valt ut er skola samt några till i det närområde som jag själv verkar. Jag tänker att det är bra att gräva där jag står. Min förhoppning är att resultatet kommer vara intressant både för er skola och för kommunen, då detta är ett relativt outforskat utvecklingsområde.

Jag vill även upplysa er om att jag kommer följa Vetenskapsrådets forskningsetiska principer vilka är följande: Informationskravet, jag är öppen med att informera om vad som är syftet med min undersökning. Samtyckeskravet, det är frivilligt att delta i min studie och ni har rätt att när som helst avbryta er medverkan. Konfidentialitetskravet, alla uppgifter och all data kommer vara konfidentiella. Det ska inte vara möjligt att spåra från vilken skola uppgifterna kommer ifrån. Nyttjadekravet, det insamlade materialet kommer endast användas i forskningssyfte och i detta fall enbart till min aktuella studie.

Tack på förhand!
Med vänliga hälsingar
Christin Hanstad-Simonsson
0736-635394

Bilaga 2

Intervjufrågor

1. Vilken funktion har du på skolan?
2. I vilken årskurs börjar eleverna läsa moderna språk i på er skola?
3. Vilka språk erbjuder ni eleverna att läsa inom ramen för moderna språk?
4. Har ni elever som läser modersmål istället för ett modernt språk eller språkval svensk/engelska?
5. Har ni grupper som läser språkval svensk/engelska eller likande på er skola? Hur har ni organiserat detta? Finns det några "krav" som måste uppfyllas för att inte läsa ett modernt språk?
6. I vilken årskurs har eleverna möjlighet att välja att inte läsa ett modernt språk?
7. Hur ser gruppstorleken ut de respektive språkvalsgrupperna?
8. Anser du att elever i behov av extra anpassning får det stöd de behöver för att kunna läsa ett modernt språk?
9. Anser du att byte till språkval svensk/engelska eller liknande en vanlig åtgärd när eleven riskerar att inte nå målen i moderna språk?
10. Anser du att det finns en koppling mellan behovet av extra anpassning och språkvalet svensk/engelska eller liknande på er skola?
11. Har elever på er skola möjlighet att byta till att läsa ett modernt språk om det tidigare läst språkval svensk/engelska eller liknande?

12. Vilka är enligt dig de vanligaste orsakerna till att elever inte läser ett modernt språk?